

DATAINA

Serie nouă, anul 6, nr. 74, iunie 2020
www.cctb.ro

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța
„Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

Sfânta Muceniță Filofteia în costum național. Icoană

Cuprins

4	<i>Tradiții, rituri de trecere</i>
Per aspera ad astra	18	<i>Profesorii noștri</i>
Elena Plătică: „Eu am ales cântecul
și cred că și el pe mine!”
6	<i>Românii sunt pretutindeni</i>
Brăiloiu în Perspectivele secolului XXII	22	<i>Analog vs digital</i>
Privind fotografia
8	<i>Obiceiuri de pe la noi</i>
Iele, Călușari, Sânzieni, Paparude...	26	<i>Spiritualitate</i>
Simbolul ancorei
10	<i>Ia de la malul mării</i>
Tinca Răcaru – o colecționară
împătimită de portul popular	28	<i>Documentar</i>
Potemkin la Constanța
12	<i>Spic de Soare, gând albastru</i>
Despre IE, cu mândrie	33	<i>Monografii dobrogene</i>
Satul Sarai de odinioară
14	<i>Dobrogea, locuri și oameni de poveste</i>
În așteptarea bărcii	36	<i>Litoralul de altădată</i>
Se petrecea în urmă cu 90 de ani
16	<i>Povestea vorbelor</i>
(De) haram vine, (de) haram se duce;
a mânca haram		

*Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța*

ISSN 1221-2253

DIRECTOR GENERAL: PROF. DOINA VOIVOZEANU, DIRECTOR ARTISTIC: SILVIA ȚIGMEANU

REDACTOR ȘEF: CONF.UNIV. DR. AURELIA LĂPUȘAN
REDACTORI: ANA MARIA ȘTEFAN, IULIA PANĂ, DAN COJOCARU, LAURENȚIU DESPINA,
OVIDIU DUNĂREANU, ADRIAN NICOLA

Director economic: Alina ONEL
Tehnoredactor: Traian Mircea VOINEAGU
Corectură: Daniela Andra COJOCEA

Copyright text și fotografii © Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”
Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina
Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex.Lăpușeanu nr.163 fotoartagfa@yahoo.com
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța
Bd. Tomis nr. 110 Bd. I.C. Bratianu nr. 68
Tel./Fax: 0241 61 92 93 Tel: 0241 61 88 42
E-mail:office@scoalaarte.ro E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

Când Sânzienele dansează îmbrăcate în ie

Aurelia LĂPUȘAN

Iunie a fost de când mă știu foarte aglomerat în evenimente, emoții, trăiri intense, surprize și premiere. Aniversări, omagieri, restituiri. Se îndeasă în această lună emoțiile examenelor, bucuriile sau dezamăgirile evaluărilor, cursurile festive, fie ele și în online, despărțirile de școală, de colegi, de profesori, de o perioadă dinamică din viață.

Iunie marchează un prag peste care încercăm toți să trecem cu bine.

Iunie îi readuce în memorie pe cei dragi plecați în stele cărora moșii de vară le oferă trufandale cu gust de cireșe în ulcele din lut.

În iunie sânzienele ies în pas de dans să ademenească fetele de măritiș.

Lumea satului se recuperează după o primă etapă de muncă la câmp, prin grădini, prin casele împrăștiate cu miros de busuioc verde. Îngrijorată de crăpăturile tot mai adânci ale pământului însetat, sau speriată de furtunile care au aruncat din cer bulgări de gheață în plină vară.

Însoțiți de Rusalce, de Sânzienele care se pregătesc să anunțe solstițiul și Sfântul Ioan de Vară, intrăm în lumea magică a Iei. Într-o zi din iunie ne îmbrăcăm, cât mai mulți, în ie. O purtăm și cu alte ocazii: uneori ca semn de noblete, la recepții, aniversări, sau ca recunoaștere într-o comunitate multinațională, sau pur și simplu pentru că este plăcut să simți mângâierea pânzei de in pe piele și suflet. Tot mai multe fete îmbracă lejer ia ca semn de eleganță, demonstrând o personalitate puternică și romantică în același timp.

A fost una din inspiratele inițiative de promovare a României prin Comunitatea online „La Blouse Roumaine”. Peste 20.000 de membri au propus ia ca brand de țară și au organizat, pe 24 iunie 2013, odată cu sărbătoarea de Sânziene, prima manifestare publică: oriunde pe planeta Pământ, cine are o ie să o îmbrace. Așa s-a declanșat una dintre cele mai importante mișcări culturale din ultimele aproape trei decenii, dedicate iei și culturii identitare din România, aproape cât un brand de țară.

Evenimentul s-a bucurat de un succes imens, fiind celebrat, de atunci în fiecare an, pe 6 continente, în peste 50 de țări și în aproape toate localitățile din România și din întreaga lume. În 2015, primarul din Washington D.C, Muriel Bowser, a proclamat ziua de 24 iunie drept „Ziua Universală a iei”, datorită eforturilor

comunității românești din capitala Statelor Unite și a Ambasadei României la Washington. În acest fel, bluza românească este recunoscută ca un simbol internațional al culturii române și o sursă de inspirație pentru creatorii de modă din lumea întreagă. A devenit o sărbătoare a lui iunie, a verii, a luminii și a iubirii. În mitologia românească se spune că, de Sânziene, cerurile se deschid, la miezul nopții, iar zânele cu puteri binefăcătoare dansează în hore.

Ia a atras atenția artiștilor, fiind immortalizată de pictorul francez Henri Matisse în mai multe tablouri, unul dintre ele — „La blouse roumaine” (1940) — fiind expus la Muzeul Național de Artă Modernă din Paris.

Se pare că pictorul francez, îndrăgostit de româncă basarabeană Nina Arbore – pictoriță de mare valoare europeană (cea care a pictat și interiorul splendidei biserici Constantin și Elena din Constanța) – i-a făcut portretul nemurind-o sub numele „La blouse roumaine”. Pictorul Constantin Daniel Rosenthal a pictat-o pe Maria Rosetti în România revoluționară purtând ie și năframă. Camil Ressu, Ion Theodorescu-Sion, Francisc Sirato, Nicolae Tonitza, Dumitru Ghiță, Carol Popp de Szathmári, Theodor Aman, Gheorghe Tătărescu și îndeosebi N. Grigorescu au oglindit femeia română în splendoarea iei purtate.

Mai târziu, Yves Saint Laurent s-a inspirat din tablourile pictorului francez și a urcat pe podium ia noastră în colecția din 1981. Oscar dela Renta a introdus-o în colecția lui haute-couture din 2000. Jean Paul Gaultier i-a adus un omagiu bluzei tradiționale românești în prezentările lui de modă din 2006. Designerul Emilio Pucci a evaluat ia la justa ei valoare, iar criticii de modă i-au aplaudat colecția în 2011.

Este o reîntoarcere la tradiție, un gest de respect pentru cultura națională.

Cămașa era confecționată din pânză de in sau de cânepă, din borangic sau mătase. Simbolul cel mai des întâlnit era crucea, simbol solar stilizat poziționat central. Încă din epocile precreștine, vestimentația avea și un rol de protecție, de aceea vom întâlni multe simboluri cu semnificații magice sau benefice.

Mișcarea de Sânziene a devenit sărbătoarea românilor de pretutindeni. Ziua când zânele bune își poartă cu demnitate și mândrie la.

Iunie 2020. Absolvenți. Părinți, profesori, diriginți. Virus, coronavirus, CoVid-19. Clase goale de festivități. Pandemie. Lacrimi nescurse, sentimente înăbușite, festivitate online, restrânsă, cu distanțare și măști, sau anulată. Multe regrete, nu doar pentru încheierea unei etape esențiale din viață, ci mai ales din cauza lipsei unui ritual de trecere – festivitate, ceremonie, bal sau banchet pentru cei care fac parte din această promoție a așa-zisei „generații Covid”.

Ceremonia riturilor de trecere există încă din cele mai vechi timpuri și se desfășoară în culturi diverse, de pe întreg mapamondul, având trăsături specifice, care diferă în funcție de coordonatele geografice sau de reperele temporale. Au însă, același scop – trecerea într-o altă etapă a existenței. Arnold Van Gennep, autor al studiului *Rituri de trecere*, carte apreciată de către prof. univ. dr. Nicolae Constantinescu drept „piatra unghiulară a scrierilor sale”, afirmă: „Am demonstrat în 1909 că în toată lumea și în toate civilizațiile, de la cele mai primitive până la cele mai evoluat, orice schimbare de loc, de situație socială (...), orice inovație și foarte adesea chiar orice modificare este însoțită (...) de rituri (...) care urmează întotdeauna aceeași ordine și constituie schema-tip a riturilor de trecere.” Sunt, deci, mai bine de o sută de ani de când cercetătorul a argumentat existența acestor „rituri de trecere”, ca momente pilon din viața ființei umane. Antropologii, etnologii, folcloriștii le-au studiat pe larg și au observat

că intră în categoria tradițiilor, a obiceiurilor, a cutumelor unui popor și sunt nelipsite din viața socială, având deseori un caracter obligatoriu, și întotdeauna unul esențial pentru momentul pe care îl marchează.

La români, riturile de trecere de la un ciclu școlar la altul s-au manifestat în diverse moduri, fiind strict dependente de nivelul de trai al oamenilor locului. Un scurt sondaj în rândul câtorva persoane de diverse vârste și din regiuni variate ale țării a scos la iveală faptul că românii au marcat mereu într-o formă sau alta sfârșitul școlii, mai ales al ciclului liceal. În 1982, de exemplu, la un liceu din Constanța, ceremonia de absolvire s-a desfășurat într-o sală tip amfiteatru, în care s-au strigat numele absolvenților și s-a cântat *Gaudeamus igitur*, celebra odă a absolvirii. În aceeași zi, seara, elevi și profesori s-au adunat în cantina școlii la banchetul de absolvire.

La un liceu din frumosul oraș de pe malul mării, în 1989, festivitatea de absolvire nu a fost una fastuoasă. Însă în ultima săptămână elevele din clasele terminale aveau voie să îmbrace o vestimentație diferită, rochițe colorate în locul uniformei obligatorii. Fiecare lăsa un mesaj colegului, o semnătură sau o amintire, iar ultima zi era presărată de discursuri sentimentale, îmbrățișări și lacrimi, deopotrivă de bucurie și de tristețe.

Trei ani mai târziu, în 1992, exista un obicei care consta în „a merge cu *Gaudeamus-ul*”: în ultima săptămână de școală, elevii claselor terminale umblau prin oraș pe la profesorii lor, și pe la colegii care îi puteau primi, realizând mici reuniuni. Acolo se cânta *Gaudeamus igitur*, stăteau de vorbă, se împărtășeau experiențe, li se mulțumea profesorilor care ofereau, la rândul lor, sfaturi și încurajări. Întâlnirile erau pline de voie bună și se condimentau cu suc, prăjituri și uneori chiar dans. În ultima zi de școală, absolvenții aveau niște cocarde cu funde lungi pe care își puneau semnătura și lăsau mesaje toți, deopotrivă colegi și profesori. Seara avea loc Banchetul de Absolvire, întotdeauna într-un spațiu select. După miezul nopții, fiecare clasă se retrăgea de la restaurant, alături de profesorul diriginte, se depăneau amintiri până dimineața.

Momente de neuitat, clipe care se păstrează în amintiri, ritual care marchează deopotrivă un final și un început, încununarea unor eforturi pentru trecerea într-o altă etapă, răsuflare ușurată pentru depășirea tuturor obstacolelor, bucuria culegerii laurilor; dar și temere și grijă

pentru ceea ce urmează, îndoiala nepregătirii pentru o etapă nouă, nesiguranța specifică unui început. Ceremonia de absolvire ca un rit de trecere a luat, de-a lungul timpului, diverse forme, și a devenit – dacă nu era deja – o condiție sine qua non, mai ales la finalizarea studiilor liceale și universitare. Însă ele se organizează acum, în multe locuri, și la finalizarea studiilor gimnaziale, primare și chiar preșcolare. În zilele noastre, se obișnuiește ca absolventul să poarte în ziua ceremoniei o robă și o tocă, model preluat din Occident, inspirate din costumele purtate de preoții Evului Mediu, pentru că pe atunci colegiile funcționau în cadrul bisericilor. Ceremonia de absolvire în zilele noastre este un eveniment care necesită organizare minuțioasă,

cu discursuri (uneori ale unor personalități), evidențierea șefului de promoție, primus inter pares, strigarea numelui fiecărui absolvent și acordarea unei diplome de absolvire și, desigur, intonarea imnului Gaudeamus igitur, urmat de aruncarea tocilor, în semn de bucurie. Seara, se organizează un banchet plin de fast, toți se îmbracă de gală și sărbătoresc laolaltă bucuria absolvirii.

Așa ar fi trebuit să fie și anul acesta. Ca în fiecare an de ceva vreme încoace. Însă pandemia ne-a închis pe toți acasă, în casă, în spatele computerelor sau dincolo de difuzorul telefonului. Unii s-au organizat online, alții au încercat o ceremonie restrânsă în aer liber, cu măști și respectarea distanțării sociale, eforturi pentru a oferi ceva, cândva, cumva celor care au ajuns în ipostaza de a fi privați de acest ritual, iată, esențial pentru devenirea lor.

Cuvintele par a fi, însă, de prisos. Încurajările sunt binevenite, gândurile de bine și asigurarea că ei, absolvenții anului 2020, vor rămâne în amintire, în sufletele tuturor care aproape că le-au simțit durerea ne-reunirii de sfârșit, sunt undeva în eter, așteptând să se transforme în emoții pozitive care să bucure (dacă o fi cu puțință) niște copii care nu mai sunt copii, niște adolescenți care nu mai sunt adolescenți, niște absolvenți care, iată, au reușit. În ciuda virusului, împotriva izolării, în contra valului de frică generat la nivel mondial de acest dușman invizibil, voi, dragi absolvenți ai promoției 2020, ați reușit. Sunteți, înainte de toate, niște învingători care vor servi drept pildă tuturor celor care vă urmează. Nu veți fi uitați, chiar dacă voi veți fi privați de amintirea unui Banchet sau a unei Ceremonii propice de absolvire. Voi ați devenit amintirea, exemplul de tărie, de putere, de încredere în forțele proprii. Voi ați izbutit și ați arătat că se poate. Per aspera ad astra...pe căi aspre înspre stele, la fel cum e mereu în viață.

C.Brăiloiu în Perspectivile secolului XXII

Margareta DONOS, Geneva,

jurnalistă acreditată la ONU și în Confederația Elvețiană.

C. Brăiloiu - Olténie

Ce curioase cărări ne trasează destinul. În perioada incertitudinii, dar și a fricii în fața lipsei de informații despre un virus nou, destul de violent și puțin înțeles chiar și de specialiștii din domeniu, ți se oferă pe neașteptate „Ale mortului din Gorj” de Constantin Brăiloiu. Am impresia că este cartea cel mai puțin citită pe timp de pandemie. Păcat...

În 1928, Constantin Brăiloiu a creat la București Arhiva de folclor de la Societatea compozitorilor români și și-a consacrat trei decenii explorării minuțioase a tradiției muzicale românești, înregistrând și documentând tezaurul muzical. Plecând din țară, în 1943, a luat cu sine o parte din înregistrări, care aveau să servească drept piatra de temelie a Arhivelor Internaționale de Muzică Populară fondate în 1944 în orașul Geneva.

Până la moartea sa, în 1958, neobositul cercetător a cules muzica și a documentat-o, a creat punți implicând tineri pasionați din mai multe țări europene pentru a completa și a transmite muzica populară generațiilor viitoare. Ascultând înregistrările de atunci la un calculator de azi, încercăm să ne imaginăm „expedițiile muzicale” ale lui Brăiloiu în regiunile rurale și muntoase, pe drumurile de atunci și echipat cu cilindri de ceară în căutare de folclor. Azi

greutatea și dificultatea acestei pasiuni este aceeași, pentru a repera muzica populară se merge acolo unde ea s-a refugiat: în inima poporului. Accesul este anevoios, dar rezultatul mereu surprinzător.

La Muzeul de etnografie din Geneva, salonul muzical este locul perfect amenajat și bine echipat pentru o introducere subtilă, dar sigură în lumea muzicii populare. Aici o găsim pe doamna Madeleine Leclair, responsabilă departamentului de etnomuzicologie a orașului Geneva, răsfoind cu grijă cărțuia „Ale mortului din Gorj”, ediția 2018, a cărei postfață a semnat-o.

1. *Venind spre muzeu și știind că ne întâlnim în salonul muzical, mă așteptam ca acest loc să poarte numele lui Constantin Brăiloiu. Nu credeți că fondatorul primelor Arhive internaționale de muzică populară (AIMP), printre cele mai importante din Europa de azi, merită această onoare?*

– Este o întrebare bună și mă faceți să mă gândesc la ceva concret. În scurt timp vom renova mobilierul salonului muzical pentru o mai bună repartizare a locurilor în acest spațiu, precum vedeți destul de mic. Cred că noua formulă poate fi și ocazia „botezului” salonului cu numele lui Constantin Brăiloiu.

2. Cum s-au dezvoltat și au evoluat Arhivele după moartea lui C.Brăiloiu?

– Odată cu dispariția fondatorului, Asociația, și cu ea Arhivele internaționale de muzică populară, s-au pomenit într-un fel de uitare ori abandonare pe o durată prea lungă de timp. Constantin Brăiloiu crease atunci un institut destinat colectării, conservării și studierii comparative a muzicii populare. De la bun început acest institut fusese organizat cu statut de asociație, care era adăpostită de Muzeul de etnografie. Din 1958 și până în 1984, nu s-a făcut nimic și nu s-a întâmplat nimic cu aceste arhive. Uitate undeva în Muzeu, ele au stat protejate în așteptarea luminii.

Lucrurile s-au schimbat odată cu implicarea lui Laurent Aubert, care fusese angajat la Muzeul de etnografie. Pasionat de muzica populară, el a căutat să pună în valoare tezaurul cules la început de Brăiloiu în România și completat pe parcurs cu folclor din multe alte țări și regiuni europene. Pentru a asigura continuitatea Arhivelor a fost anulat statutul Asociației, care nu mai funcționa din 1958. Astfel colecția documentată a revenit orașului Geneva, care la rândul ei a încredințat-o Muzeului de etnografie cu un statut nou de Fond patrimonial. Fondul patrimonial presupune mai mult decât un fond documentat. Acesta se găsește în incinta muzeului, beneficiază de măsuri de conservare specială, respectă fidel linia editorială a lui Constantin Brăiloiu, adică se publică folclorul muzical, se fac înregistrări în teren cu documentarea lor minuțioasă, se organizează studii comparative, se facilitează contactele între țări prin intermediul muzicii...

Pe parcursul carierei sale la Muzeu, Laurent Aubert a relansat colaborările internaționale în scopul îmbogățirii fondului sonor cu muzică populară și de pe alte continente decât cel european. Prima performanță a lui Laurent Aubert a fost consemnată în 1984 prin reeditarea integrală a celor 40 de discuri vinil cunoscute drept Colecția universală de muzică populară înregistrată – una dintre primele opere discografice consacrate muzicii populare. Constantin Brăiloiu a avut ideea acestei lucrări și a și realizat-o la Geneva în perioada 1951-1958. Desigur, ediția 1984 este pe discuri compacte și cu o prezentare completă și detaliată, fiecare bucată muzicală fiind documentată. Este somptuoasă și poate fi procurată la Muzeul de etnografie.

3. Este posibil de explicat în câteva fraze ce reprezintă cilindrii de ceară ?

– Cilindrul de ceară arată și funcționează ca un fonograf – primul aparat înregistrat, deci brevetat, de Thomas Edison. Era o mașină din metal și care cuprindea un cilindru cu manivelă

plus acul, care servea la înregistrarea/imprimarea sunetului și apoi la ascultarea lui cu același sistem. Înregistrarea se făcea la început pe hârtie de aluminiu și apoi pe cilindri de ceară. Primele aparate erau foarte grele, deoarece conțineau mult metal.

4. Acest fond sonor excepțional este pus la dispoziția publicului, dar cine cu adevărat folosește prețioasa colecție culeasă de pe diverse meridiane?

– La Universitatea din Geneva, tinerii care fac studii de master în muzicologie sunt invitați și chiar rugați, inclusiv de către mine, în calitatea mea și de profesor universitar, să studieze și să folosească Arhivele; cercetătorii din domeniu vin aici pentru studii aprofundate, compozitorii de muzică contemporană se inspiră din folclor pentru genuri moderne de compoziții muzicale. Muzeul a lansat mai multe proiecte care se inspiră din arhivele sonore de muzică populară. De altfel, am revenit și la înregistrarea muzicii populare pe disc vinil. Suntem de părere că acest tip de înregistrare păstrează și redă sunetul altfel.

Un alt proiect lansat de Muzeu sunt operele contemporane inspirate din arhivele sonore. Ultimul disc care este pe cale de a fi lansat chiar în luna iunie 2020 este opera lui Jean-Jacques Birgé. Inspirată din Arhivele internaționale ale muzicii populare și intitulată *Perspectivile secolului XXII*, creația integrează 31 de piese înregistrate între 1930 și 1952 de către Constantin Brăiloiu.

Pentru creația dată autorul pornește de la un scenariu cu anticipare. Supraviețuitorii unei catastrofe se regăsesc pe ruinele Muzeului. Singurul lucru rămas întreg după acea carastrofă este Arhiva de muzică populară, care poate servi umanității pentru a construi ceva pe aceste ruine. Opera lui Jean-Jacques Birgé se inspiră din muzica tradițională, îmbinată cu cea produsă de instrumente virtuale și ancorată în ambianțe concrete din cotidian. Lansarea fusese programată pentru iunie 2020 și coincide cu reluarea activităților de după Covid -19.

La șase decenii după dispariția lui Constantin Brăiloiu, muzica contemporană inspirată din folclor ajunge la public la ora numeroaselor întrebări și după trei luni de izolare sanitară. Ea pune pe gânduri serioase începutul de mileniu – cel mai dezvoltat din punct de vedere al progresului tehnic și cel mai puțin respectuos pentru mediul în care trăim acest progres.

Constatăm cu mândrie viața lungă și utilă a operei maestrului român, care la răscrucea secolelor XIX –XX a cules și a transmis muzica populară – singura capabilă să exprime profunzimea spirituală a societății, și a ajuns să fie sursa de inspirație pentru *Perspectivile secolului al XXII-lea*.

Bun găsit la dumneavoastră, cinstiți gospodari!

Când livada se leapădă de ultimele petale ce au înconjurat cu grijă fructul, lăsându-l să crească și să prindă lumină și căldură din cele ale soarelui, macii își dau în petic prin margini de țarină, făcând să roșească de plăcere spicul abia înfrățit, iar cucul își drege vocea pentru a-și termina nu peste multă vreme cântarea, pentru care și-a luat simbria pe anul acesta, se cheamă că vine Cireșelul sau luna lui Cireșar, cu cerceii săi roșii pe după urechile pruncilor, cu nădejtile junilor și lumea plină de farmec a nălucilor, cu obiceiurile pline de înțelepciune ale celor de o vârstă cu mine. Căci după toate semnele, sunt sigur a ne apropia tare, în curgerea vremii, de jumătatea anului pe care, iată, l-am apucat, și nici că ne uităm spre jumătatea cea rămasă în urmă, cât mai ales ne îndreptăm privirea spre jumătatea ce va să vină chiar de acum, din cap de Cireșar.

Numai de le-ai face socoteala celor ce se spun din bătrâni despre această lună și tot ai lua aminte la toate câte se întâmplă sau câte se pot întâmpla în aceste zile și nopți de Cireșar. Nu-i puțin lucru ce ți se spune despre Rusalii, sau Cincizecime, cum i se mai zice, cu tot binele ce se nădăjduiește a se coborî asupra omului de rând; ori când ți se amintește despre nopțile de Sânziene, cu floarea lor galbenă împletită în cunună pentru frunțile fecioarelor, scăldată în roua dimineții și purtată apoi în danțul lor de căutare a celui sortit – doar îi luna juneții, a tinereții, zisă și a Junonei, adică iunie, mai pre limba noastră; sau dacă vreun bătrân, cu păr albit de neaua vremurilor, îți povestește despre

Drăgaică, zisă și Mireasa Florilor ori Regina Holdelor, venită pare-se taman de pe vremea când strămoșii acestui popor, dacii, ne-au lăsat-o pre limba lor ca să dăm de ea în graiul nostru de azi; ascultând basmele de altă dată cu tâlcul lor ascuns, ce spun că la vreme de Cireșar, Dumnezeu se scoboară din ceriul său alături de Sfântul Petru, îmbrăcați ca noi, țărani, boieri sau precupeți, pentru a vedea ce viață mai duc pământeni și a le da câte le trebuie, bune sau rele, de sărbătoarea ce a rămas a Sâmpetrului de Vară, adică a sfinților Petru și Pavel, și tot ai la ce minuni străbat satul în această zi. Se zice că cei doi sosiți din măreția ceriului închid pentru 40 de zile gura lupului și sfarmă piatra norilor mărunț pentru a pune stavilă grindinei ce s-ar putea abate asupra recoltelor.

În zilele lui Cireșar zice-se că se cade a păși cu grijă, căci orice pas pe de alături a căilor firești, statornicite din vechime, mari necazuri poate aduce. Bunăoară, sărbătoarea Rusaliilor cere ca omul să steie la casa lui pentru a fi ferit de iele. Să nu intre în vie, căci îi pierde rodul și nici să nu se îndepărteze prea mult de sat, să stea mai bine acasă ca să nu-l ia din Rusalii, din căluș. Iar dacă totuși l-a luat și nu este în toate mințile, ai săi trebuie să cheme ceata de călușari, care oricum umblă ea prin sat pentru a feri tot gospodarul de rele, iar aceștia să-i joace, cu tot rostul acela al lor, și să-l atingă cu foi de pelin și de nuc pentru a scoate din el toate duhurile rele ce l-au luat în stăpânire.

În ziua de Sânziene, de Drăgaică, ierburile de leac își termină de adunat de la natură darurile tămăduitoare, așa că numai ce sărbătoarea trece, iar ziua prinde a se lungi cât se poate de mult și să întreață la măsură pe noapte, adică după cea mai lungă zi a anului, e musai a le culege, a le usca, ferit de soare și de lumină, apoi trebuie a le pune la păstrare pentru ca un an întreg acestea să ne vindece betesugurile și rănila trupului. Înaintea răsăritului soarelui de Sânziene, femeile trebuie să-și spele părul în apa curată a râului și trupul în roua dimineții pentru a prinde feți frumoși, sănătoși, dar și pentru a fi ferite de boli. Apoi tot omul trebuie să-și dea trupul odihnei, căci dacă va ieși în soare se zice că îl va durea capul, iar Drăgaicele pot stârni vijelii, grindine, vântejuri ce urcă la ceriu ierburi și frunze, ce lasă florile fără miros și ne pot lipsi de acest dar al lor pentru toată vara.

Dacă cei doi coborâți din înalt ajută omului să-i fie bine, iată că și omul trebuie să pună umărul, să țină cu evlavie și credință sărbătoarea Sâmpetrului. Spun cei cu știință de carte că trebuie să facem noi acum la fel ca strămoșii noștri daci, cei care aveau ca aliat și semn de bine, de curaj, lupul, iar în zilele acelea să nu ne iasă din gura lor vreo vorbă ce se leagă de numele său, al lupului. În ziua Sfântului Petru e musai ca femeile să nu-și pieptene părul, pentru că la fel ca părul lor încurcat ar putea ajunge pădurea, iar asta le-ar putea încurca drumurile și ar putea abate turmele de animale de la drumurile lor de pășunat pe cine știe ce coclauri. Zic bătrânele că nu este bine a se arunca gunoiul casei și nici cenușa din vatră, dar nici să dai cuiva împrumut sau să împrumuți la rândul tău oarece de prin vecini. E bine însă ca femeile tinere să mănânce în această zi, prima oară în an, mere, dar nu este bine a se scutura pomii, pentru ca fructele să nu cadă. Fiindcă mărunte cum sunt acum, ar putea chema vreo grindină care să cadă peste grâne, vii și livezi ca să le strice rodul. Nici altmintrelea nu e bine, adică să dai cu piatra în pom, nu doar că l-ai vătăma, dar oricum din acea zi nici cucul și nici surata privighetoare nu mai cântă, vei goni cu zburăturile tale și cântecele celorlalte încât vei sta singur cuc, surd și mut, să-ți treacă ziua cât se poate de greu, la muncile câmpului. Este bine însă ca la miezul nopții, când cântă cocoșii, omul pistruiat să-și spele fața, fiindcă se zice că doar așa pistrii nu i se vor mai înmulți în vara ce abia începe.

În vremea lui Cireșar lumea satului românesc nu te lasă nicicum a lăncezi, căci doar privind la ce se întâmplă în jurul tău simți că nu poți sta locului și trebuie să fii și tu, după puterile și știința ta, parte din ce se zice și ce se face acolo.

Ulițele Cireșarului sunt chemate a se umple de oameni în strigătul cetelor de călușari, cum

am mai spus, ce te anunță cu strigătele, zurgălăii și cântecele lor că ceva rar –din păcate, tot mai rar - se va întâmpla pe ulița ta. Leși să-i privești la răscruce de drumuri sau la casa unde au fost chemați a dansa, te înveselești de giumbușlăcurile mutului, te miri de puterea tămăduitoare a dansului și tot ce fac ei acolo când au de scos din căluș pe câte unul ce a păcătuit, te prinzi în hora lor de la urmă pentru a căpăta și tu din puterea cetașilor, primești o ramură de pelin de la staroste, pe care să ți-o pui la cingătoare, să-ți alini durerile de spate, și pleci acasă mulțumit, bucuros că ai văzut oamenii satului tău veselindu-se, dar și măiestria bărbaților din ceată, aleși pe sprânceană, mulțumit precum domnii de la oraș ce se întoarnă de la teatru.

„Paparudele! Au venit paparudele să aducă ploile. Ieșiți, ieșiți de le stropiți!” Nu doar că te strigă megieșii, dar numai închipuirea boziilor din jurul coapselor fetelor tinere prefăcute în paparude, și tot te fac a pași afară din prispa casei. Ele străbat ulițele satului în zilele secetoase pentru a chema ploile care să întregească recoltele și doar vestea că au sosit te îndeamnă a lua găleata cu apă, ceea ce ai a dăru pentru împlinirea danțului lor, și a ieși grabnic în uliță pentru a nu pierde vederea trupurilor acelor goale, frumos sculptate, acoperite ici-colo de bozi, parcă pentru a-ți stârni și mai tare simțurile, cum se unduiesc, cum sar, cum cântă. „Paparudă-rudă, vino de ne udă, cu-o găleată de-apă, ploile să-nceapă!” Desculțe și dezvelite de țoale, cu ierburile acoperindu-le ce nu trebuie să se vadă, te cheamă, iar tu te duci, azvârli apa din găleată asupra roții lor de danț și privești cum soarele se strecoară prin stropii aruncați de bozii ce le înconjoară, încredințat că așa cum se scurge apa de pe ele, se va scurge și din cer peste grâne, vii, legume, peste toate roadele muncii tale.

...Și se sărbătoresc în unele sate, pe acolo pe unde mai sunt, boii, animalele blânde, supuse și muncitoare care seamănă cel mai mult la fire țăranului, fiind împodobiți cu panglici și flori, plimbați prin mijlocul satului și hrăniți cu ce le place lor, și se cinstește rodul de cireșe, simbolurile acestei luni, fructele coapte fiind puse la loc de cinste în sărbători care le poartă numele, iar ulițele satelor sunt tot o forfotă de femei ce duc împărțeală, căci așa este obiceiul, dacă primești de la pământ, de la ploaie, de la soare, să dai la rândul tău pentru ca să ți se mai dea și altă dată, și tot așa, luna întreagă munca și sărbătoarea se împletesc precum cununile de spice ori de flori de sânziene.

Că toate aceste vechi datini vin din vechime, chiar de dincolo de credință, nu mai încap loc a mă îndoi. Numai numele de le rostești –lele, Drăgaice, Sânziene, Căluș, Paparude - și gândul tot te poți crede în altă lume decât cea de

acum. Zic bătrânii pe care am prins a-i întreba și eu câte ceva despre luna aceasta, că este ca o cumpănă mișcată nu de ce pui în cele două talere de la capete, mai degrabă de ce se petrece cu pământul și stelele. Nu știe el țăranul că este solstițiul de vară, că acum ziua este cea mai lungă din an, iar dacă îți prinzi mintea cu ea la muncă, fără a ști ce spun acele ceasornicului, doar după câtă lumină este într-o zi, cine știe ce vătămări îți mai poate face oboseala. De aia, ziceau ei, este musai să mai stai pe la casa ta, să te mai hodinești și să nu te repezi în muncă, fiindcă, iaca, vara abia acum începe și este vreme destulă pentru oase rupte. Gospodarului nu i s-a spus așa, căci lacom de muncă, de a le face pe toate repede și bine, nu ar fi crezut și s-ar fi aruncat cu fruntea în

față la cele treburi. Atunci înțelepții satului i-au spus de ielele cele rele ce îl pândesc de Rusalii, de Sânziene și Drăgaice și câte alte minunate plăsmuiri ale satului românesc.

De l-ar opri spusele înțelepte din bătrâni pe țăran de la a-și stăpâni măcar la jumătate truda, ferindu-l de arșița verii ce va să vină, ar fi bine. Dar de nu l-au putut opri, i-au pregătit pelin, flori de sânziană, frunze de nuc, buruienile de leac adunate cu migală acum, ori le-au dat scăldatul tălpilor și a trupului în roua dimineții, jocul călușarilor, cum te poți tămădui de deochi sau spurcatul cucului, și câte alte leacuri din cele zise băbești, dar pe care zic eu că nici domnilor locuitori de la oraș nu le-ar sta rău a le deprinde.

*Cu smerenie, al dumneavoastră
Adrian.*

la de la malul mării

Tinca Răcaru – o colecționară împătimită de portul popular

prof. Traian LUPU

Mă numesc Tinca și, de origine, sunt din satul Suceveni, Galați, un sat plin de oameni gospodari.

Iernile, când eram copil, mama mă punea, împreună cu frații mei, să coasem flori la capetele prosoapelor țesute de ea. Era o adevărată șezătoare în casa noastră, la lumina lămpii pe gaz, bineînțeles, că nu aveam curent electric.

În timpul scolii, se înființase un ansamblu folcloric în sat și făceam parte din echipa de dansuri, se dansa numai în costum popular, mergeam la concursuri între sate / comune, era ca o mare sărbătoare pentru noi, copiii.

Am purtat costumul făcut de mama mea toată perioada copilăriei, visam să îl port toată viața.

Cum ați ajuns la Mangalia, doamna Tinca?

La 15 ani, m-am mutat în Mangalia, la liceu și în perioada care a urmat, am făcut parte din Ansamblul folcloric al Casei de Cultură Mangalia, după cum bine știți, pentru că dumneavoastră erați directorul Casei de Cultură și ne coordonați, dansam pe litoral, participam la evenimente și parade de costume populare.

Cum a debutat pasiunea pentru colecționarea costumelor populare?

Deși de mică mi-a plăcut să port costum popular, am înțeles mai târziu adevărata lui valoare și cât de important este să păstrăm

tradiția și cultura portului tradițional.

Eram într-o zi la Pitești, la niște prieteni și la un colț de stradă, un domn lângă un tractor avea un sac plin de costume, ii, cămăși, pe care vroia să le folosească drept cârpe de șters. Mi s-a frânt inima că minunățiile acelea de veșminte, cusute manual de bătrâni, ar fi devenit cârpe de șters tractorul..., așa că l-am rugat să mi le vândă mie și bineînțeles că domnul acela nu a ezitat.

Le-am adus acasă, le-am spălat, recondiționat și așa am avut primele cămăși tradiționale, muntenești erau, și am prins așa mare drag de ele, că am început să le caut piesele lipsă. Atunci mi-am zis că este momentul ca cineva să le salveze, să le păstreze și să arată tuturor ce putea să iasă din mâinile bătrânelor de la sate, când stăteau iarna în casă, la lumina lumânării sau a lămpilor cu gaz.

Atât de încântată eram de costumele mele populare, că mergeam pe malul mării și le pozam zilnic.

Cum ați creat Colecția etnografică și de unde ați mai achiziționat costume, pe parcursul timpului?

Am început să citesc și să mă documentez despre zonele țării, ce costume și câte piese avea fiecare costum din zona respectivă, ce fel de modele și semne tradiționale, bine că există internetul acum și atâtea informații la îndemână...

La început achiziționez tot ce vedeam, toate îmi plăceau și le vroiam pe toate. Am început să combin pe zone iile, cămășile, brăurile, fotele, învățam din mers ce înseamnă fiecare, termeni specifici ai portului popular și așa, încet, încet, am creat Colecția Etnografică Tinca Răcaru, de care sunt tare mândră și aș vrea să o arat întregii lumi.

După cum știm, ați organizat numeroase evenimente, prezentări locale. Ce ne puteți spune despre acestea ?

Am înființat Asociația IA DE LA MALUL

MĂRII, denumire la care domnul profesor Traian Lupu a contribuit, așa cum, de altfel, a publicat de-a lungul timpului în ziarul Mangalia News multe articole de la evenimentele pe care le-am organizat, sau la care am participat cu costumele noastre.

Am înființat această asociație tocmai pentru a putea organiza evenimente în Mangalia, să încercăm să educăm publicul local, mai întâi și fiind binecuvântată cu oameni dragi care m-au ajutat și sprijinit, care m-au introdus altor iubitori de artă populară din țară și din străinătate, am

început să fiu invitată la emisiuni, evenimente caritabile, spectacole pentru copii, unde am făcut parte din juriu.

La Mangalia, acum 6 ani, pe 24 iunie, de Sânziene, care este și Ziua internațională a IEI Românești, am organizat prima ediție a Festivalului "Ziua Internațională a Iei Românești". De atunci, în fiecare an, acest eveniment cultural a devenit din ce în ce mai mare și mai așteptat, foarte mulți cântăreți de muzică populară din zonă s-au oferit să cânte, toți cei care au participat au făcut adevărată paradă a costumelor populare. Eu zic că este un eveniment de succes care are deja o tradiție în Mangalia, apreciat de localnici și turiști. Consider că este necesar în orice comunitate să cultivi tradițiile românești, precum zicea Nicolae Iorga: "Un popor care nu-și cunoaște Istoria, este ca un copil care nu-și cunoaște părinții".

Am organizat de foarte multe ori șezători, să învățăm femeile și fetele să coasă ii, motive naționale, la Casa de Cultură Mangalia, bineînțeles, cu sprijinul oamenilor buni de acolo, care au fost mereu alături de mine. Am participat la șezători și în alte orașe, unde am fost invitată să văd că acest tip de eveniment este pe placul multora și mai ales mă bucur când văd fete tinere, adolescente, care sunt interesate de cusut, vor

să învețe, vor să poarte costume populare.

În ultimii șase ani am participat la multe evenimente non profit, invitată să prezint colecția, am avut expoziții la Muzeul de Arheologie din Mangalia, la Casele de Cultura din Mangalia, Tuzla și Constanța și îmi place foarte mult ceea ce fac.

Ce înseamnă Colecția etnografică Tinca Răcaru?

Colecția etnografică Tinca Răcaru conține peste 200 de costume tradiționale, din toate zonele țării, unele cu o vechime de peste 100 de ani.

Înainte de a încheia acest scurt interviu, plin de culorile costumelor minunate pe care le iubiți și le prețuiți atât de mult, vă rugăm, dragă doamnă Tinca Răcaru, să ne spuneți ce planuri de viitor aveți?

Mi-aș dori să deschid un Muzeu Etnografic în Mangalia și astfel toată lumea ar putea admira colecția de costume populare, tradiționale românești. Bineînțeles că îmi doresc să continui cu această pasiune, să organizez cât mai multe evenimente culturale, șezători și prezentări. Pe 24 iunie, la Mangalia, pe faleză, organizăm o Paradă a costumului popular românesc.

Mai multe materiale foto/video, în articolele publicate de Mangalia News.

Spic de Soare, gând albastru

Despre IE, cu mândrIE

Laurențiu DESPINA

Istorică noastră devenire de-a lungul timpului este un drum lung, care vine din depărtări și duce spre un orizont până la care, până acum, doar Soarele s-a încumetat. Iar noi, trecători prin colbul acestui drum lung de mii de ani, purtându-ne pe umeri desaga în care ducem averile de suflet și năzuințele noastre, străbatem istoria și destinul ei, bogați în apartinerea noastră la un neam cum n-a mai fost vreodată. De-aici poate și mândria de a fi români, în România, o țară minunată, cu straie curate și frumoase cum rareori sau poate chiar niciodată nu vei găsi.

Un eseu despre ia românească este ca o poză de familie, cu toți ai noștri. Românii mai vechi și mai noi, chiar și cei foarte vechi, de-o seamă cu țara asta, bunicii și străbunicii acestei țări, unchi și mătuși, veri, frați și surori, românii buni și cei foarte buni, românii frumoși și cei

foarte frumoși, cu toții strânși în curtea casei cu munți dincolo de streșini, cu veranda plină de câmpii și cu o mulțime de pâraie care curg prin curtea ei, plină de copaci și de flori, de istorie și de artă, și de-o dragoste mare de neam cât România cea Mare. Tu, cititorule, întinde mâna și vei simți briza, apleacă-te și mângâie iarba și vei simți roua curată, ridică-ți privirea și luptă-te cu vârful munților acoperiți cu păduri verzi, ninse ca-n povești, cu alb de ie dintr-o mantie de stele, trage aer în piept și simte miros de România ca de ceva bun, de suflet, brad, mare, ciocârlie și ie.

Tradiția populară, păstrată de la o generație la alta ca pe o sfântă comoară a nașterii și devenirii noastre pe acest pământ, spune că Dumnezeu a picurat versul melodios al colindelor în sufletele românilor pentru ca numele său sfânt să-și găsească drumul spre inimile oamenilor și pentru

Costumul popular purtat de tinere fete din comuna Zebil, județul Tulcea. Colecție: Pascale Roibu

a nu-i duce în ispita cea rea. Iar iile românești, pentru că pe ele le sărbătorim în acest Cireșar, întregesc tabloul unei curățenii spirituale care înalță la rang de icoană imaginea unui popor și a existenței noastre pe acest tărâm.

În costumul tradițional popular românesc, ia este elementul principal în jurul căruia gravitează celelalte obiecte vestimentare. Ia este un soare, dar, paradoxal poate, mereu altul, un bulgăre de tradiție care radiază culorile sale vii și motivele populare atât de simple, care îl fac infinit de spectaculos și unic în același timp. Ia este, dincolo de simbol al creației și tradiției populare, un mesaj identitar al acestui neam, pe aceste meleaguri. Dealtfel, apropo de "conținutul" unei ii, explozia de spectaculozitate este legată chiar de simplitatea ei, ale cărei fațete pur și simplu eclipsează orice alte straie populare, purtate cu mândrie și lumină în suflet. Zestre sentimentală și talisman bun să ne păzească atunci când ne este mai greu, fiecare ie este o carte de rugăciuni, pavază și scut, casă cu odăi primitoare, cămin cu focul mocnind, încălzind și luminând tradiție și autenticitate, blândețe și bunătate, și-o inimă mare, de român adevărat.

Turnată în pânză de in sau borangic, pictată în

cusătura vie a motivelor populare, mângâiată în curgerea ei de femeile de la țară precum lutul de palmele olarului, ia a vrăjit întreg mapamondul și a devenit un sâmbure de românism care a ajuns să fie cunoscut peste tot în lume. Niciând nu ne-am simțit mai mândri că portul nostru popular a devenit o parolă a universalității, la care tresar oameni de peste tot, indiferent de țară, și se închină la frumosul simplu care și-a găsit locul, poate nu întâmplător și în numele acestei țări: România.

Inventivitatea modelelor și motivelor populare care scânteiază pe cerul alb al iei românești vorbește despre creativitatea făuritorilor de frumos și artă pentru suflet. Culorile își aduc și ele prinosul în jocul geometriilor și al stilizărilor, iar iile devin mai mult decât un obiect tradițional din vestimentația românilor, unul în care găsești viața, natura, lumea și însuși universul sau poate chiar calea spre Divinitate. V-ați gândit vreodată că motivele populare care înconjoară mânecile și trupul iei sunt, de fapt, niște hore ale românilor în care s-au prins și înfrățit, de-a lungul timpului, atâtea generații? V-ați gândit că ia românească are în ea atâta pace și dor de frumos cât să stingă oricui setea de noblete, eleganță și suflet curat? V-ați gândit că ia nu are vârstă și este prin perenitatea ei o stea care ne luminează drumul prin lume și prin istorie? Ia îndeamnă la visare, transformând topitura de generozitate și candoare a fiecărui copil aflat în omul mare într-o speranță că mâine va fi mai azuriu, că păsările ne vor învăța să zburăm, că răul va fi zidit și uitat în temnițele adâncului și pentru toți va fi rost de iubit frumosul.

„Nu e loc și nici timp de patetisme, ia este parte din tezaurul național, iar ecourile lui se aud pregnant, fără a fi alterate de trecerea timpului. Ba chiar, strălucirea și pacea ei devin nu doar niște calități și mostre de frumos, confirmate, ci și argumente ale unei civilizații în care tradiția este atent păstorită. Iar prin tot ceea ce facem îi suntem recunoscători că reprezintă, pentru fiecare dintre noi, un reper de identitate națională. Îndrăgită de personalități din întreaga lume, immortalizată de celebrul pictor Matisse într-o lucrare de referință a artei universale, miez și crochiu al atâtor creații vestimentare mai noi sau mai vechi, ia a străbătut timpul cu o eleganță rustică, inedită în felul ei. Să-l spunem "Mulți ani" la ceas de Sânziene și s-o avem în suflete ca pe o comoară! Să ne bucure ani buni de acum înainte, și să rămână pe umerii fecioarelor sau în lada de zestre ca fiind ceva bun și frumos de care nu ne putem lipsi, iar în fiecare zi să vorbim despre IE, cu mândrie.

În așteptarea bărcii

Ovidiu DUNĂREANU

„Nea Tănaseeee! Hai cu barcaaa!...”
Amuțirea, care înghite împrejurimile în urma strigătelor mele, ne puipe îndelung în urechi. Peste nici un sfert de ceas, de dincolo, de la malul Giurgeniului, se desprinde, înspre noi, cât un punct negru, barca lui Tănase Barză.

Rugul asfințitului biruie dintr-o zare în alta lunca Dunării. Un abur, ca un nor de fluturi violeți, se urzește tremurător, încetul cu încetul, peste albia fluviului. Cât vezi, în susul și în josul ei, anafoarele și pădurile de cătină înflorită ale insulelor lasă părerea că fumegă ușor, asemenea unor vetre de argint vechi. Ca la un semn, din maluri, de prin ascunzișuri secrete, se trezesc la viața lor de-o clipă, roiuri-roiuri, rusaliile. Albe, dantelate și suave, în voaluri străvezii, umplu înserarea așisderea unei ninsori halucinante. Sub spulberarea puzderiei de aripioare, aerul se înfiorează, sfârâie ca și când ar arde nevăzut. Nisipul fierbinte al reniilor de pe insula Gâsca, intrat și el în vibrație, năzărește curcubeie. Prin bura luminii lor ademenitoare, perechi-perechi, cocorii își încep dansul. Saltă unul după celălalt, înalți, sprinteni, vâslesc aerul cu aripile puternice, întind gâturile și slobozesc chemări scurte, răsunătoare. Deodată se opresc, își adună aripile pe lângă corp și se înclină ceremonioși unul în fața celuilalt, fug apoi de jur-împrejur, scuturându-și pământurile cozilor, surzi, după rusalii, până ameteșc. Prind cu ciocurile roșii pietricele scânteietoare, le aruncă în sus ca să le apuce numaidecât din zbor cu vioiciunea unor iluzionști. După ce săvârșesc întreg acest ceremonial, la un anume strigăt al cocorului de pază, se fac nevăzuți cu toții, prin boarea umedă a pădurii de sălcii, către tărâmul tainic al zătocilor din interiorul insulei.

Stau, la mijlocul Dunării, numai ochi și urechi, lângă însoțitorul meu, ghemuit între cer și apă, pe limba de pământ din coada insulei, pătruns până în adâncul ființei mele de plăcerea acestui spectacol, în așteptarea lui Tănase Barză, cel care, cu trei zile în urmă, ne trecuse aici.

– Cred că știi de ce-i spun oamenii din sat lui Tănase „barză”? – destramă tăcerea și vraja, care ne supuseseră până atunci, tovarășul meu.

– Nu!

– Chiar n-ai auzit?! – mă provoacă el în continuare.

– N-am auzit! – devin eu mai insistent.

– Asta s-a întâmplat de mult. Să fi avut Tănase cinci-șase anișori. Într-o dimineață, oamenii s-au pomenit cu Dunărea spălându-le prispele caselor. Au deschis ușile, au ieșit afară, au umplut ceaunele cu apă și, cu pește cu tot, le-au pus direct pe foc pentru ciorbă. Viitura l-a nimerit pe Tănase singur în casă. Copilul a luat un ghem de ață de manelă din dulap, a așezat scara la pod și a ieșit prin cucuvea pe acoperiș. Și ce crezi că l-a tăiat capul să facă?!

– Ce?! – sar eu nerăbdător.

– Pe acoperișul din stuf, de ani, își avea cuib o barză. Tănase s-a cățărat până acolo și nici n-a avut pasărea timp să-l simtă, că a înhățat-o de picioare. A dat ea să se apere, lovindu-l cu ciocul pe unde s-a nimerit, dar el nici chip să-i dea drumul. I-a smuls penele albe, încondeiate cu cărbunele parcă, ale aripilor, apoi și le-a legat cu migală, de sus până jos, pe brațe. Odată treaba isprăvită și-a luat avânt, a bătut aerul cu brațele și, tocmai de pe coama casei, a dat să zboare peste curte. Când au venit ai lui, l-au găsit plin de cucuie și vânățai, încurcat între crengile salciei de lângă streășină.

– Dar când s-a însurat Tănase Barză, știi ce-a făcut? – îl iau prin surprindere pe însoțitorul meu, lăsându-l să înțeleagă că multe din întâmplările legate de viața acestui om, ajuns acum în pragul vârstei de optzeci de ani, îmi sunt la fel de bine cunoscute ca și lui.

– Sincer să fiu, încă n-am aflat! – se arată el pus în încurcătură.

– Pe la miezul nopții, în toiul nunții, cât era el de generică, se pune și-i trage numai cu rachiul dintr-ăla fierț a doua oară, ia apoi nuntașii, mireasa, socrii și lăutarii, îi suie în sănii și-i duce drept la Dunăre. Apa înghețată bocnă. Cere câteva „giuști” de-alea bulgărești care-ți aprind cerul gurii și-ți pun sângele pe jăratic. Le

mănâncă, leapădă de pe el tot până rămâne în izmene. Își aruncă și bocancii din picioare, apucă toporul, sparge gheața, și se bagă prin copcă sub apă. Zăbovește câteva secunde bune pe-acolo pe dedesubt și iese cu câte un crăpcean auriu în mâini și în dinți și-i aruncă, hohotind, în poala miresei. Nuntașilor le pierise piuitul. Îndărătul felinarelor, se holbau ca prostiți la el, nevenindu-le să-și creadă ochilor...

Un clipocit surd și ciocul bărcii lui Tănase Barză mușcă din renia insulei. Urcăm pe tăcute în ea, eu trec la lopeți, Tănase, cu vâsla, la cârmă. Curentul ne fură repede. Ne pierdem spre Coada Borcei. Insula Gâsca se subțiază și scade în urma noastră, de-abia o mai putem distinge: o pată vineție în catranul verzui al înserării.

În bătaia de hermină a lunii

Urc pe Dunăre de-a lungul coastei dobrogene. Ostrovul, adăpostit în scobitura pantei în terase a unui deal domol și albastru ca visul lui Dumnezeu în zilele de sărbătoare, se pierde în urmă sub pulberea vrăjită a amurgului. Barca lunecă pe lângă insula Aurica – pui singuratic pe firul albiei de-aici – despărțită de mal printr-un canal îngust și atât de limpede încât îi văd, la mai bine de doi metri în adânc, pietrișul de pe fund. În verile secetoase, când apa scade aproape de tot, el poate fi lesne trecut, prin orice loc, cu piciorul. Pârloage răsar ici și colo pe buza roasă de seluri a meterezelor de pământ galben ce străjuiesc fluviul pe dreapta mea. Cetățile lor năvalnice de iarbă, măceși, gutui, smochini, viță sălbatică și nuci sumețesc umbre de gheață peste oglinda tremurată a apei.

Dincolo de întorsura Generalului, încep să trag la lopeți din ce în ce mai anevoios. Curelele ujbilor scârțâie răsucite pe după strapazane. Curentul crește la iuteală. Anafoarele își sporesc, jur-împrejur, vârtelnițele, mursecând în afund colți de stâncă și butuci pământștiți. Numai câte un ciot ca briciul, al acestora, spintecă perfid, negru, pielea Dunării. Într-un asemenea loc ți se pun la încercare priceperea, răbdarea și rezistența fizică. O mișcare aiurea și te pomenești cu apa că-ți năboiește, ca izvorul, prin ditamai spărtura, în coasta bărcii. Manevrez cu atenție și dibăcie luntrea printr-un prival știut numai de mine, de mult, din copilărie. Sunt numai ochi și urechi. Doar trec prin dreptul temutului vad „La Piatră”, iar cine nu cunoaște câte ceva din secretele locului, e bine să caute să-l evite și să nu se încumete să urce sau să coboare prin el, ci pe lângă malul de dincolo al Ostrovului Mare, altfel riscă să se răstoarne și să se scufunde. Faptul acesta îl știu toți barcagii, cârmacii de bacuri și șlepuri, căpitani de șalupe și remorchere, toți marinarii de pe cursa locală Călărași-Ostrov, încă de când sunt de-o șchioapă și trag cu urechea la

poveștile celor mari.

Scap cu destulă greutate din vârtoare și o tai de-a curmezișul spre adânc, înspre brațul Jianu. El leagă Dunărea Veche de Dunărea Mare și desparte întinsele și frumoasele insule Opa și Pastramagia de Ostrovul Mare. Iarna și primăvara e plin cu apă și se pătrunde cu ușurință pe aici. În toiu verii, până toamna târziu, scade și se înnisipează la gură și-n coadă. Atunci, văduvițele, rămase captive în zavalurile lui adânci, scot puzderie, afară, boturile și spinările, una lângă alta și-l podesc ca argintul. Acum apa e bună și pot urca fără necazuri pe firul lui cotit.

Peste renii, înserarea sporește întocmai unei aburiri violete; din valul ei răzbesc până la mine o răcoare binecuvântată și efluviile miresmei de

izvă înflorită. Ultimele raze ale soarelui – înghițit de pâclele câmpiei de dincolo de Chiciu – își mai clătesc încă purpura sus în creștetul cerului. Cât ai clipi, văzduhul, deasupra pădurii, se cutremură, fâșâie, țiuie tăiat de săbiile unei oștiri de aripi. Sitari cenușii, chire albe, sturzi vineți, egrete de mătase, ca viforul trec prin baia halucinantă a celor din urmă licăriri ale zilei. După iureșul lor, singurătățile amuțesc greu. Numai fluviul foșnește surd, asemenea unei orgi îndepărtate.

Noaptea făgăduiește să fie caldă, fără vânt. Faldurile ei umede mă învăluie protectoare. Deasupra, bolta undește îndesită de stele; jos, adâncurile cu mișcarea lor molcomă, necurmată; pe delături, freamătul insulelor; între toate

acestea, eu, pe coaja de lemn lungă de douăzeci de crivace și lată de un metru, încercat în străfundul ființei mele de fiorul fără seamăn al veșniciei.

Înainte ca brațul Jianu să dea în Dunărea Mare, din noianul de ape și neguri izbucnește o insulă, cât un grind mai răsărit, acoperită de câtină roșie. Aduc barca la loc ferit în susul plajei acesteia, cobor și înfig restul lanțului apăsându-l cu călcâiul în nisip, mă cațăr pe dibuite, ținându-mă de rădăcini, pe pragurile malului și rămân în așteptare, ascuns în hăgetul de nuiete de amorfă care-l îmbracă din abundență.

Pupila pârguită a lunii, ridicată în podiș din viile de la Arab-Tabia, închipuie pe pânzele de păianjen, urzite prin hățșuri, roiuri tulburătoare de fluturi. Foșnește ușor, sub lumina ei, linul de sîdef al Dunării. Curge asemenea lui însuși timpul. Aerul se subțiază atât de mult împrejur, încât susurul greierilor și al coșaiilor cotropește, pe nesimțite, cu limpezimea-i înaltă, întreg universul.

Privirea mi se înfige bănuitoare la câțiva pași în față, în rugii din lăsătura malului. Peste câteva clipe, de-acolo, se strecoară, agile, herminele cu puii. O adiere iscată din senin le face să înmărmurească. Botișoarele lor

nesățioase adulmecă apropierea. Ochii negri, mărgeliți, purtând în ei ceva din fosforescența adâncurilor sub lună, fixează smocurile de iarbă pe care suflarea înmiresmată a nopții le clatină prevestitor. Ațâțate de o cruzime aprigă, scoțând un ciripit mănios, le atacă fără veste. Dezamăgite și ajunse lângă apă, își lasă trupurile mlădii în voia curentului. După o baie scurtă ies lenevoase și se întind pe plaja caldă. În bătaia prevestitoare de secetă a lunii, gândul mă poartă la lumile de basm ale vechilor curți domnești, la cușmele și hlamidele voievozilor, la pelerinele elegantelor lor doamne. Iarna, animalele acestea mici, crepusculare, atât de rar întâlnite prin părțile noastre, își schimbă culoarea blănii într-un alb înspicat ca florile gerului. Doar nasturii botișoarelor, firele mustăților și ciucurii cozilor le rămân negre.

Târziu, odată zvântate și cu puii sătui de-atâta hârjoneală, herminele dispar asemenea unor năluci spre vizuinile lor necunoscute.

Undeva, înspre Grindul Cocorilor, la o stână, licuresc limbile unui foc și se aude cum nechează în somn mănji. Despiciând liniștea fluviului și a nopții, îmi îndrept și eu barca într-acolo și nu-mi vine a crede, în sinea mea, că totul se petrece aievea. Sau nu-i decât un vis...

Povestea vorbelor

(De) haram vine, (de) haram se duce; a mânca haram

Ioan ADAM

De la turci, de care ne leagă câteva secole de conviețuire, când mai lină, când mai încordată, ne vine încă o expresie cu tâlc: (de) haram vine, (de) haram se duce, care vrea să spună că lucrul dobândit pe nedrept se pierde precum s-a obținut. Anton Pann, autorul unui savuros dicționar de Proverburile turcești cu românește, scrie în Povestea Vorbei un întreg apolog Despre negoț și tovărășie, construit în jurul zicalei cu pricina.

În aceste vremuri în care asocieri negustorești pripite ajung la faliment din cauza tendinței partenerilor de a se trage reciproc pe sfoară, istorioara lui Pann este de o actualitate extraordinară. Veți înțelege de ce, din clipa în care vom coborî puțin pe firul fabulei.

Așadar, „Doi inși se-ntovărășiră cu-nvoire într-un an/ Și mergând închiriară-n oraș cârciumă cu han.” Pe cei doi nu-i dă cinstea pe dinafară. Cel cu aprovizionarea „încoaci-încolo umblând,/

Pe la dealuri și poverne vin, rachiuri cumpărând,/ Prețul la fieștecare mai încărcat îl spunea/ Și câștigu-ncărcăturii-ntr-altă pungă îl pune.” Celălalt, vânzătorul, își scoate la rându-i pârlăla, „botezând” băuturile:

*Cel din han iar ca și dânsul alte-n folosu-i făcea,
El băga cu doniți apă-n marfa ce i-o aducea
Și pentru acel adaos din vânzare bani trăgea
Ș-într-o osebită pungă îi băga și îi strângea.*

Cum tot hoțul se teme de furat, și unul, și celălalt caută o ascunzătoare pentru banii de haram, adică dobândiți pe căi necinstite. Ascunzătoarea aleasă e însă una și aceeași, o bute cu oțet, pe vrana căreia cei doi pungași aruncă în taină banii sfeterisiți.

Când se împlinește anul, fiecare revendică butea respectivă, iar după o ceartă trecătoare partenerii frauduloși o sparg, își împart

„deopotrivă” banii, pe care-i pun apoi în chimire, luând-o fiecare pe drumul lui pentru a-și găsi „norocirea într-alt loc”.

Ce se întâmplă mai departe sunt aventuri demne de un roman picaresc. Pe când omul se afla la scădat, un vultur îi fură „crâșmarului” chimirul roșu, scăpându-l apoi în râu, prilej pentru hoțul păgubos de a exclama: „Din apă veniră și iar în apă s-au dus”.

Pățania celuiilalt „țovaroș” este și ea de pomină. Pe când călătorea cu o corabie pe mare, o maimuță atrasă de strălucirea galbenilor îi fură și acestuia chimirul, aruncând în valuri și pe punte monedele una câte una spre disperarea proprietarului, care salvează prea puține dintre ele. Concluzia păgubitelui este și morala istorioarei antonpannești:

*Banii câți cu nedreptate câștigați carii i-am pus,
După cum haram veniră, astfel și haram s-au dus.*¹

Aceasta nu este însă decât traducerea fidelă a proverbului turcesc: Haram gheldi, haram ghati.

Evoluția pe teren românesc a cuvântului haram, care în limba turcă înseamnă illicit, prohibit, obținut pe nedrept, este însă polivalentă. Ceva din fatalismul oriental al turcilor s-a altoit – scriam și mai înainte – pe resemnarea mioritică, rezultatul fiind expresia de haram, în al cărei câmp semantic intră nu doar pe nedrept, pe degeaba, ci și lucrul lăsat la voia întâmplării, părăsit, fără stăpân. În piesa lui Alecsandri Chirița în provincie, „demisia” ispravnicului Bârzoii, cel care cerea plocoane din partea petenților, survine exact din această pricină, iar Leonaș, un reformator precoce, în luptă cu hidra seculară a corupției, i-o spune pe șleau:

Curcanu cel bătrân ți-o jucat festa... Ce să faci?... s-o trecut vremea curcanilor!... Iar cât pentru logodna mea cu Luluța, de nu-i încuviința-o acu îndată... spun lui Piciu bricicariu să deie jalbă că i-ai luat o carboavă chiar de haram.²

Un alt personaj din dramaturgia lui Alecsandri izbucnește, la rândul-i, cu năduf: „Răzeșia mea pe care mi-ai mâncat-o de haram cu cărți mincinoase”. În treacăt fie zis, „cartea” are aici sensul de document, de hrisov, de act de proprietate, așa explicându-se un mult invocat proverb românesc: Ai carte, ai parte.

Prin inversarea topicii se obține însă un sens neașteptat. Haram de (adică vai de) este expresia

unei compătimiri prin excelență românești pentru cei nenorocoși, pentru victimele jocurilor hazardului. În Cugetările sărmanului Dionis, reluare a unui poem mai vechi intitulat Sărmanul poet, Eminescu se imaginează locuitor într-un „stat de mâte”, în care ar fi rând pe rând poet, actor, filosof, ba chiar popă, dator să moralizeze cu glas înalt obștea pisicească:

*Sau ca popă colo-n templu, închinat ființei, care
După chip ș-asemănare a creat mățescul neam,
Aș striga: o, motănime! motănime! Vai...Haram
De-al tău suflet, motănime, nepostind postul cel mare.*

Românizat, deci transformat în funcție de geniul limbii, haram (cu pluralul haramuri) este însă și un termen batjocoritor ce desemnează vitele slabe, animalele prăpădite, altfel spus gloabele, mârtoagele, boaitele, boalele, cucovele, dabghilele, dârloagele, dârdalele și școrlele.

În scrisul lui Creangă, adevărat tezaur de cuvinte azi nu prea bine înțelese, întâlnim, într-o Poveste des citată, spectacolul grotesc al unui prost ce încerca să-și suie vaca pe acoperișul șurii:

Un om legase o vacă cu funia de gât și, suindu-se pe-o șură, unde-avea aruncat oleacă de fân, trăgea din rășputeri de funie, să urce vaca pe șură. Vaca răgea cumplit, și el nu mai putea de ostent...

– Mă, omule! zise drumețul, făcându-și cruce; dar ce vrei să faci?

– Ce să fac, mă întrebi? Da’ nu vezi?

– Ba văd, numai nu pricep.

– Ia, hăramul ista e hâmisit de foame și nu vrè nici în ruptul capului să vie după mine sus, pe iastă șură, să mănânce fân.³

Și, fiindcă tot am ajuns la sfera faptelor iraționale, merită amintită și zicala a mânca haram, care s-ar tălmăci prin a spune vorbe fără rost, a pălăvrăgi, a flecări. Când îl vede pe Gerilă tremurând și dându-se de ceasul morții de frig, Harap-Alb se minunează:

– Multe mai vede omul acesta cât trăiește! Măi tartorule, nu mânca haram și spune drept, tu ești Gerilă? Așă-i că taci?... Tu trebuie să fii, pentru că și focul îngheață lângă tine, de arzuluu ce ești.⁴

1. Anton Pann, Povestea Vorbii, ed. cit., p. 220.

2. V. Alecsandri, Opere, V, ed. cit., p. 476.

3. Ion Creangă, Povești, Amintiri, Povestiri, ed. cit., p. 231-232.

4. Ibidem, p. 110.

Elena Plătică: „Eu am ales cântecul și cred că și el pe mine!”

Ana-Maria ȘTEFAN

Profesor de canto muzică populară și solist vocal în cadrul Ansamblului Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene”, al Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, Elena Plătică este un artist înzestrat cu multă sensibilitate, care își are rădăcinile în satul Făgărașu – Nou, județul Tulcea, un sat cu oameni iubitori de cântec, obiceiuri și tradiții.

„Aici am făcut primii pași spre școală și din aceste locuri am învățat să cânt. Vocea o moștenesc de la bunica mea din partea tatălui.

Ea a fost prima persoană de la care am învățat să cânt, de la care am învățat să iubesc cântecul popular, apoi mergând la școală, domnul profesor Gheorghe Rădulescu m-a îndrumat să devin interpret de muzică populară și mi-a prilejuit apariția pe scenă de la o vârstă foarte fragedă.”

Așa a început să fie prezentă la toate serbările unde interpreta cu mândrie și bucurie cântecul popular.

„Nu am să uit niciodată sârba dobrogeană „Dobroge, mândră grădină”, un cântec reprezentativ zonei noastre, un cântec îndrăgit de mine și acompaniată atunci de acordeonul lui „nenea Ion Lungu” așa cum îi spuneam noi, copiii,” ne mărturisește cu bucurie Elena Plătică.

Aplecat mai departe pentru a-și urma studiile, dar și-a luat cântecul cu ea. A mers pe drumul lui, urmând sfaturile profesorilor îndrumători și mai târziu, ale specialiștilor. A constatat că nu este așa ușor cum i s-a părut la început, dar a dat ascultare și a respectat întocmai învățăturile pe care le-a primit. Așa a învățat în timp, să dea cântecului popular o interpretare cât mai bună și prin glas, să spună povestea lui. De atunci și până acum, au trecut mulți ani, timp în care a realizat foarte multe. Astăzi se poate mândri și cu o familie frumoasă, cu doi copii, despre care ne declară cu bucurie și recunoștință că i-au fost mereu alături, susținând-o în tot ce a realizat.

„Sunt soție, mamă, bunică și nu în ultimul rând, interpret de muzică populară. Îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru tot ceea ce am și ce sunt,

Spectacol Extraordinar de Folclor - alături de orchestra Ansamblului Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene”, condusă de maestrul prof. Dr. Cristian Obrejan

îmi iubesc familia și cântecul.”

Cântecul Elenei Plătică scoate la iveală frumusețea Dobrogei, peisajele mirifice dintre Dunăre și mare, dragostea față de oameni, natură, frumoasele ritmuri ale jocului dobrogean dar și frumusețea portului popular. S-a dedicat trup și suflet cântecului popular și cu el a străbătut lumea alături de colegii săi de la Ansamblurile Profesioniste unde a activat și activează ca solist profesionist.

„Rampa mea de lansare timp de 14 ani a fost în cadrul Ansamblului Profesionist „Baladele Deltei” din Tulcea, oraș de la porțile Deltei. Astăzi sunt angajată în funcția de solist vocal în cadrul Ansamblului Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene” al Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” ”.

Alături de Ansamblul Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene”, condus de maestrul Cristian Obrejan, Elena Plătică a participat în numeroase festivaluri de tradiții și obiceiuri, turnee, spectacole, sau emisiuni de folclor, făcând să răsunе cântecul popular pentru a-l transmite mai departe iubitorilor de folclor, fiind de fiecare dată răsfățată de public prin ropote de aplauze.

Pentru mine, cântecul înseamnă dragoste, iar ca profesor înseamnă muncă. Sunt două lucruri diferite dar le fac cu mare drag și le iubesc în aceeași măsură.

Din anul 2018 este și profesor de canto muzică populară (în cadrul Centrului Cultural

Județean Constanța „Teodor T. Burada”), unde își desfășoară activitatea pedagogică cu multă răbdare și pasiune alături de cei 30 de elevi pe care îi formează. „Toți îmi sunt dragi și lucrez cu fiecare în parte. Printre ei sunt și elevi foarte buni care promit foarte mult în cântecul popular, însă în timp, doar ei vor decide dacă vor rămâne pe acest drum sau nu. Am trăit o mare bucurie atunci când m-am întâlnit cu copii care provin din familii iubitoare de folclor, copii născuți cu talent și cu har de la Dumnezeu și vin cu drag la școală, pentru că îi văd că sunt doritori să învețe să cânte, să urce pe scenă și chiar să ajungă ei la cel mai mare vis, acela de a deveni interpreți. Nu este ușor, dar cu multă muncă vor reuși.”

Puțină lume știe că pentru a deveni un bun solist de muzică populară e nevoie de mulți ani de muncă. Să vrei să urci pe scenă și să cânti nu este așa de ușor cum poate părea. Dar Elena Plătică este înzestrată cu multă răbdare și generozitate. Cariera pedagogică a ajutat-o să se întoarcă în timp, amintindu-și de primele sale întâlniri cu profesorii care au îndrumat-o pe acest drum al cântecului.

„Le-am simțit dragostea față de mine ca om în primul rând și le-am promis că le voi fi alături și le voi împărtăși din tot ce am eu mai bun. Sigur, nu trebuie să uităm că și noi am fost tineri cândva și că și alții au avut răbdare cu noi. Trebuie să te bucuri împreună cu elevii de succesele lor, să-i încurajezi continuu, dându-le aripi spre viitor.”

Orele de curs cu profesorul Elena Plătică

se desfășoară într-o atmosferă caldă, plăcută și relaxată și fiecare întâlnire cu elevii reprezintă o bucurie. Lucrează cu mult drag cu fiecare elev în parte. „Rezultatele lor se vor vedea pe viitor și asta doar dacă există dorința de a ajunge pe culmile succesului dar până atunci trebuie să acorde multă seriozitate și muncă” –a mai adăugat Elena Plătică.

Dacă mă tem de ceva, mă tem cel mai puțin de oameni și cel mai mult de Dumnezeu!

De o modestie rar întâlnită, caldă și sensibilă, Elena Plătică este o persoană cu principii care au ghidat-o în viață, căci valorile morale și principiile, nu numai că ne pot ghida, dar ne pot inspira și motiva dându-ne energie și poftă de viață pentru a face ceva semnificativ.

„Am învățat să fiu eu, să nu mă compar cu nimeni, să fiu ambițioasă, să demonstrez că pot face mai mult decât m-aș fi gândit, am dat ascultare sfaturilor ce mi-au fost adresate din partea oamenilor, am învățat să accept realitatea, să iau decizii. Este important să ai principii clare în viață și să le aplici atunci când este nevoie. Un lucru foarte important este să ai bun simț. Așa am văzut și am învățat de la părinții mei și tot așa i-am învățat și eu pe copiii mei. Așa cum eu am învățat la rândul meu să fiu om, să nu uit că și eu am plecat cândva de jos, să nu-i uit pe oamenii care m-au ajutat în tot ce astăzi sunt, să fiu eu, să nu copiez pe nimeni, să respect pentru a fi respectat, să dăruiesc bunătate pentru a primi. Așa voi face și eu pentru elevii mei, mă străduiesc pe lângă cântec să-i fac să înțeleagă toate aceste lucruri care îl reprezintă pe om, dascăl sau interpret.”

Cel mai bine mă simt acasă cu cei dragi sufletului meu.

Cel mai bine, mărturisește că se simte acasă lângă cei dragi sufletului său. Elena Plătică este mamă a doi copii, respectiv fată și băiat.

Amândoi iubesc cântecul, cochetează cu el dar nu au făcut o profesie din asta. „Sunt o mamă iubitoare, grijulie, responsabilă așa cum este și mama mea de la care am învățat foarte multe. Copiii mei au studiat și ei în cadrul Școlii Populare de Arte cântecul popular, însă, cântă doar în cercul lor de prieteni. Fiecare are altă ocupație.” (ne-a declarat Elena Plătică)

Un alt loc unde se simte excelent, este evident scena, acolo unde se întâlnește cu oameni iubitori de frumos. Pentru ea, scena și cântecul înseamnă o lume plină de bucurii, iubire și frumusețe. Timpul liber și-l petrece mergând prin locurile cu multă liniște, ferite de zgomote și încărcate de frumusețe. Îi place să gătească și încercă să facă lucruri pe care nu le-a făcut niciodată. „Fiecare zi este altfel pentru mine. Este o binecuvântare de la Dumnezeu. În fiecare zi fac câte ceva din tot ce-mi propun să fac. Chiar dacă nu reușesc să duc totul la bun sfârșit, continui a doua zi și tot așa.”

Cariera artistică sau pedagogică, este uneori grea, egoistă, îți acaparează timpul liber pentru prieteni și uneori ești nevoit să stai mult timp departe de cei dragi, de familie. Însă, Elena Plătică este de părere că: „În orice trebuie să-ți găsești timp și pentru carieră și pentru familie, prieteni, pentru tot în viață. Dacă ți le organizezi în așa fel ca totul să fie bine, este imposibil să nu fie bine. De cele mai multe ori familia și prietenii adevărați îți sunt aproape și la bine și la greu. Îți dau curajul de a merge mai departe.”

Sunt adepta lucrului făcut încet dar bine!

Cele mai importante două lucruri din viața sa sunt cariera și familia. În ceea ce privește cariera, ne mărturisește că dintotdeauna a avut dorința puternică de a obține rezultate frumoase iar în familie și-a dorit să fie o soție și o mamă iubitoare, să aloce timp pentru a crea momente de viață unice. Și a reușit! „Nu este ușor dar am

găsit puterea și răbdarea de a mă descurca atât în sarcinile de la locul de muncă cât și în cele de acasă. Sunt adepta lucrului făcut încet dar bine!” lubește viața și ia lucrurile așa cum sunt. Și-a dorit să ajungă ceea ce este astăzi și nu în ultimul rând să lase ceva în urma-i. Astfel, munca depusă pe parcursul anilor, a împlinit-o și i-a adus recompensa binemeritată din partea publicului și nu numai.

„Aș vrea să mă reîntâlnesc cu toți acei oameni care m-au ajutat în viață și în cariera mea. Sunt destul de mulți oameni, profesori, oameni de televiziune, radio, cărora aș vrea să le mulțumesc încă o dată pentru tot ce au făcut pentru mine de atunci și până în prezent.” afirmă Elena Plătică.

Se consideră un om norocos, care a avut parte de multe momente frumoase în viață și căruia i s-au îndeplinit o parte din dorințele pe care le-a avut. Astăzi, evocă dintre acestea, câteva întâmplări frumoase: „Momentul când am pășit pe scenă ca solist profesionist aducând în fața publicului cântecele mele; Perechea pe care Dumnezeu mi-a dat-o să-mi fie alături mereu; Momentul când s-a născut primul copil și care zi de zi ne-a adus bucuria pe care orice copil o aduce în viața unei familii. Bucuria a fost și mai mare atunci când am adus pe lume și o fată și mă simt împlinită și bogată avându-i pe cei doi copii. Tot aici aș vrea să adaug și să-mi exprim o altă bucurie pe care nu o pot descrie în cuvinte: de puțin timp sunt bunică! Am un nepoțel pe care îl iubesc foarte mult și mi-am dat seama ce înseamnă dragostea față de copilul copilului tău.”

Însă viața aduce cu sine atât momente plăcute cât și momente mai puțin plăcute. La o vârstă fragedă, tatăl său a părăsit această lume. Durerea a fost de nedescris.... „Avea doar 49 de ani! Acela a fost pentru mine cel mai dificil moment din viață!”

Dacă ar putea, și-ar dori să poată fi din nou copil! Căci copilăria este o lume de miracole și de uimire a creației scaldată în lumină, ieșind din întuneric, nespuns de nouă și proaspătă și uluitoare. Însă dacă reușești să îți păstrezi candoarea și zâmbetul molipsitor, o parte din copilărie o vei purta mereu cu tine.

„ Dacă ar fi să mă descriu ca persoană, aș spune că sunt o persoană care se atașează foarte repede de oameni, pun cam totul la suflet, sunt un om sensibil, de încredere și iubesc tot ce mă înconjoară. Dacă ar fi să îmi reproșez ceva, este că nu pot fi altfel decât sunt. Ceea ce vreau să spun este că uneori, viața mi-a oferit și nedreptăți dar am învățat să las de la mine pentru a fi bine.”

Appreciază toți artiștii în egală măsură căci fiecare are farmecul lui. Însă dacă ar fi să aleagă un artist din zona Dobrogei, ar fi regretata Elena

Elena Plătică alături de Elena Roizen

Roizen pe care astăzi, o evocă cu nostalgie:

„Un artist pe care l-am apreciat, l-am iubit și de la care am învățat foarte multe ar fi regretata Elena Roizen. Mi-a dat foarte multe sfaturi care mi-au fost utile iar astăzi le dau și eu tuturor celor care vin din urmă. A fost o reală plăcere să o ascult și să mă inspir din tot ceea ce a fost ca om și interpret. M-am bucurat atunci când mi-a ascultat cântecele proprii spunându-mi așa: <<Elena Plătică vine cu cântecul ei de acasă de la ea, dintr-o zonă de o tulburătoare frumusețe. Ea surprinde prin versuri suave momente adevărate din viața dobrogenilor, din lucrurile pe care le-a cântat și le cântă cu un glas frumos, cald, ajungând ușor la sufletul omului. Cântecele ei neauzite până acum sunt îmbrăcate cu grijă în strai dobrogean de orchestrările formației care au însoțit-o la înregistrări. Împreună au realizat un disc reușit>> (Elena Roizen despre Elena Plătică)”

În final, ne spune cu sinceritate și emoție „Cântecul este viața mea. L-am iubit de mic copil și- l voi iubi mereu. L-am moștenit și-l voi lăsa moștenire generațiilor viitoare.”

Așa este Elena Plătică: un om și un artist special, care cântă cu o pasiune inegalabilă, înzestrată cu o voce de aur, care izbuteste de fiecare dată să interpreteze cu mare talent și originalitate cântecul nostru popular, păstrând nealterată autenticitatea versului și melodiei. Expresia pe viu a cântecelor sale produc o emoție artistică de-a dreptul uluitoare pentru că Elena Plătică le cântă din suflet, din sufletul său mare, curat și sensibil. Pentru asta dar și pentru că păstrează și duce mai departe tradițiile dobrogene, îi mulțumim, o aplaudăm și îi dorim mult succes în toate proiectele viitoare!

Istoria critică a fotografiei a fost scrisă predominant de către istorici de artă și critici literari, care sunt comunități interesate de legăturile cu „realul”, astfel încât discursul este în mare măsură orientat în jurul chestiunii indicelui, făcând trimitere la trecut și, metaforic, la moarte. Încă din perioada în care a apărut, fotografia a fost concepută și prezentată ca o reprezentare a realului, o amprentă a obiectului aflat în fața camerei, un indice inseparabil de referentul său, un martor obiectiv. Imaginile de azi sunt imateriale și ubicue, ele formează un câmp înconjurător, nu ceva linear, nici circular, care deja nici nu mai este rizomatic, ci ceva de ordinul sferei, un volum în mijlocul căruia se situează privitorul. Acest câmp format din milioane de fotografii cere ca fotografiei să-i fie acordată o nouă considerație. Este nevoie de noi definiții, noi idei, noi cuvinte, noi texte.

Într-adevăr, dacă privim la sursele bibliografice ale celor care au scris despre fotografie până în anii 90, se vede cât de puține și de similare sunt referințele; cele mai multe aparțin domeniilor criticii literare, istoriei de artă sau teoriei critice; câteva trimit la psihanaliză, prin intermediul suprarealiștilor; însă niciuna nu iese din aceste câmpuri academice ale filologiei pentru a se apropia de știință sau tehnologie. Acest lucru este neliniștitor, având în vedere că fotografia este o tehnologie care a avut un impact semnificativ asupra vederii și percepției.¹

1. Probabil că această situație a avut loc pentru a păstra fotografia în câmpul artelor, în care de la început a avut greutatea în a pătrunde.

Este de asemenea surprinzător că s-a acordat foarte puțină considerație filosofică fotografiei, deși atât de mulți filosofi scriu despre vedere, care este simțul fenomenologic prin excelență.

Există câteva texte fundamentale scrise despre fotografie care au modelat înțelegerea noastră a mediului aproape odată pentru totdeauna. Cele mai influente două sunt *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction* [Opera de artă în epoca reproducerii mecanice]² a lui Walter Benjamin (1936) și *La chambre claire* [Camera luminoasă] a lui Roland Barthes (1980); ele sunt totodată cele mai frecvent citate în discuțiile critice asupra fotografiei³. În intervalul de 40 de ani care separă cele două eseuri, o mână de texte dedicate au fost scrise, cele mai substanțiale fiind *The Photographer's Eye* [Ochiul fotografului] de Szarkowski (1966) și *Ways of Seeing* [Feluri de a vedea] a lui Berger (1972, publicată după populara serie TV de pe BBC). În epoca lor, aceste texte au fost vizionate într-o anumită măsură, însă nu mai sunt valide în ceea ce privește natura extinsă a fotografiei de azi. Trebuie făcută mai multă cercetare asupra scrierilor despre fotografie din afara discursului și instituțiilor occidentale, care să ne lămurească mai mult decât remarcă premonitoare, și de

2. Sub acest titlu a apărut tradus în selecția de eseuri realizată de Hannah Arendt, *Illuminations* (1968, 1984). Abia mai târziu traducerea a fost corectată pentru a reda fidel titlul german original: *Opera de artă în era reproductibilității sale tehnologice*.

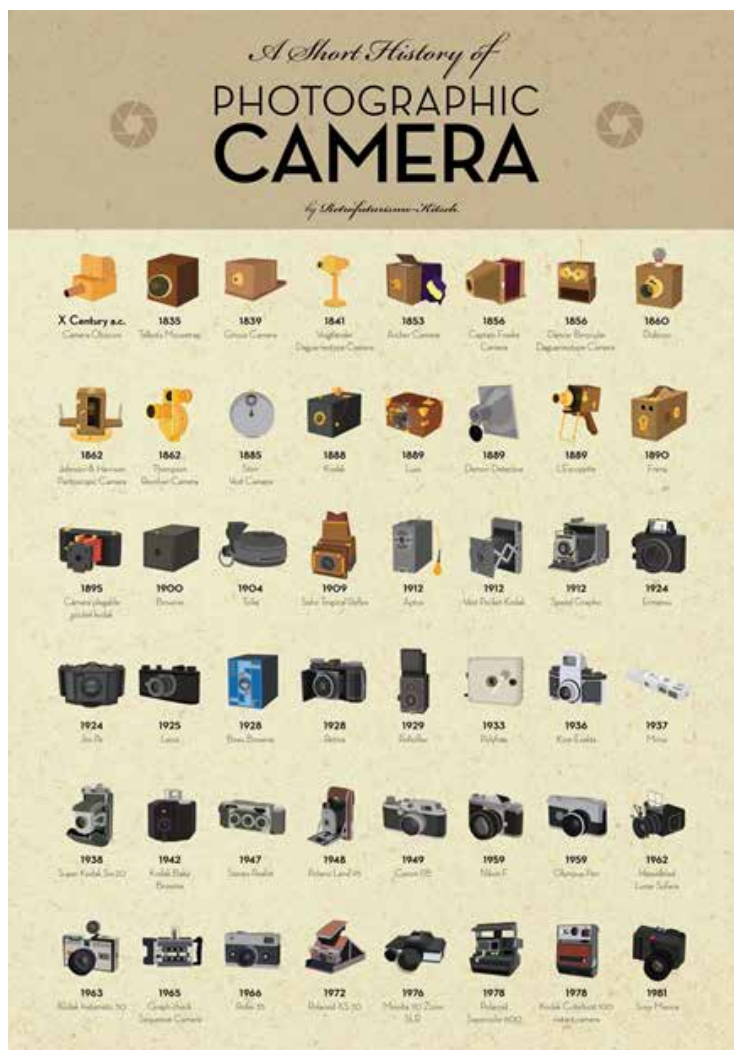
3. Acest lucru se deduce răsfoind cartea lui James Elkins, *Photography Theory* (New York: Routledge, 2007).

acum celebră, a artistului maghiar Laszlo Moholy-Nagy: „Analfabeții viitorului vor fi ignoranți în ceea ce privește utilizarea camerei și a stiloului deopotrivă.”⁴

În anii 1980, istoricii de artă Rosalind Krauss, Benjamin Buchloh și Douglas Crimp au abordat discuția despre fotografia din cadrul practicilor artistice postmoderne. Acești critici au format un discurs imersat în psihologie în mod frecvent, care însă a ignorat alte câmpuri semnificative de studiu, cum ar fi neurobiologia sau filosofia. Există și alte figuri singulare, precum Allan Sekula, Alan Trachtenberg, Victor Burgin, Abigail Solomon Godeau, a căror texte au influențat fotografii și au o mare importanță în câmpul practicii, însă care nu au fost citate de autorii academici și, prin urmare, au avut un impact redus asupra discursului. Seria televizată a lui John Berger și eseurile lui Victor Burgin au ajuns la un public larg mai ales în UK, dacă ar fi să luăm ca indiciu numărul de reeditări. Mai recent, curatorul Carol Squiers a publicat volume interesante despre fotografie care grupează vocile independente ale lui Timothy Druce și Geoffrey Batchen, între alții; Hubertus von Amelnxen și expoziția sa oportună din 1995, *Photography After Photography* [Fotografia după fotografie], a cărui catalog aduce în discuție probleme contemporane care se aventurează dincolo de câmp.

Probabil că lipsa de interes critic pentru fotografie se datorează în parte emergenței „noilor medii” (new media) și a câmpurilor de studii culturale și de cultură vizuală, care au atras o mare parte din atenție la mijlocul anilor 60 și din anii 70 încoace. Revigorarea interesului în anii 80 corespunde utilizării intenționate, postmoderne a fotografiei de către artiști. Această apropiere târzie a fotografiei de către câmpul artei contemporane „înalte” a adus-o în prim-plan brusc, dacă ne amintim eforturile prin care a trecut fotografia pentru a fi luată în serios de către artele plastice de la inventarea sa încoace.

Încercările cu adevărat originale de a gândi fotografia în și prin sine rămân marginale. Flusser, Van Lier și, într-o anumită măsură, Manovich au încercat cu toții să regândească imaginea contemporană. Acești gânditori au deschis calea către o gândire radical nouă și ne cer o pluralitate de abordări care este pe deplin

necesară, deoarece concepțiile anterioare nu reflectă complexitatea fotografiei contemporane (digitale) și nici nu iau în considerare progresele științifice radicale în ceea ce privește percepția și memoria.

Înțelegerea fotografiei a fost bazată pe o mână de concepte, care au devenit acum clișee populare înzestrate cu o capacitate trainică de a persista în jur: indexicalitate (întipărire), realitate, moarte, fereastră etc. – și, prin urmare, trebuie confruntate și contestate. Mediul fotografiei este încă într-o fază infantilă, chiar dacă unii vorbesc deja despre post-fotografie sau au proclamat ori se tem de moartea sa.⁵ Ca un bebeluș, fotografia va mai trece prin câteva stadii ulterioare de dezvoltare, va dobândi noi calități, va trece prin greșeli și este improbabil să moară curând.

Din perspectiva fotografului practicant, ca și cea a istoricului de artă, și cu ambiția de a se angaja în considerații filosofice, eseul acesta funcționează ca un loc speculativ de întâlnire dintre aceste puncte diverse de vedere.

4. Laszlo Moholy-Nagy, "From Pigment to Light (1936)," în *Photography in Print* (Albuquerque: University of New Mexico Press, 1988), 348.

5. În acest eseu, fotografia este înțeleasă ca un mediu în sensul unei metode și a unui apparatus de producție, și nu drept mediu (media), forță sau mijloc de a comunica sau difuza informație.

Analog versus digital (film versus card de memorie)

Trecerea de la analog la digital

„Fotografia digitală nu subminează fotografia „normală”, deoarece fotografia „normală” nu a existat nicicând.”⁶ De fapt, contribuie la a face fotografia și mai familiară. Revoluția digitală a estompat imaginea de ansamblu și a încețoșat claritatea discursului din jurul producției tehnice și a statutului imaginii, ducând la o doză bună de incertitudine și la multă chestionare fundamentală și etică a naturii actului fotografiei. Acum, la distanța de vreo 30 de ani de practică și scrieri, începem să avem suficient material și suficiente referințe pentru a începe să privim în urmă și să reflectăm.

Așa cum explică foarte clar Lev Manovich în textul său vizionar din 1995, *The Paradoxes of Digital Photography* [Paradoxurile fotografiei digitale], fotografia este un mediu care a trecut prin schimbări radicale de-a lungul istoriei sale relativ scurte, în măsura în care o singură denumire se referă la procese complet diferite de la primele experimente până la capturile prin fibră optică de ultimă oră.

„Logica fotografiei digitale este una a continuității și discontinuității istorice. Imaginea digitală rupe în bucăți rețeaua de coduri semiotice, modalități de expunere și tiparele (de modalități ale) privitorilor din cultura vizuală modernă – și, în același timp, întărește și mai mult această rețea. Imaginea digitală anihilează fotografia în timp ce solidifică, glorifică și imortalizează fotograficul. Pe scurt, această logică este cea a fotografiei de după fotografie.”⁷

Este important să semnalăm aici că Manovich vorbește despre fotografia de după fotografia pe

care credem că o știm, și nu folosește conceptul de „post-fotografie”, pe care David Tomas îl stabilește în eseu său și care devine problematic, alături de ipoteza sa a sfârșitului istoriei. Deși trebuie să admitem că „imaginile vor pluti acum fragmentate, incoerente, însă libere într-un prezent al percepției, produsul continuu al oscilațiilor contextuale dintre anistoric și istoric”⁸, ceea ce are loc este mai mult o relocare a ochiului, mai degrabă decât o dispariție, și ceea ce este necesar mai mult ca până acum este un punct de vedere. Conceptul istoriei trece, în mod cert, prin schimbări radicale, însă dispariția sa ar presupune dispariția cuvântului scris.

Aserțiunea diferenței dintre fotografia analogă și cea digitală nu mai este un argument valid în termenii percepției și în definirea statutului imaginii (decât poate pentru motive fetișiste sau cota de piață), din moment ce primul termen este acum subsumat complet de cel de-al doilea: toate muzeele și-au digitalizat colecțiile (muzeul Hermitage a început în 1996, MoMA în 1997) pentru motive de conservare, ca și pentru accesul practic la imagini și difuzarea lor; toate laboratoarele de procesare industrială scanează rolele de film convenționale pentru a produce printuri. Acest lucru se petrece într-o asemenea măsură încât majoritatea accesului la imagini analoge (incluzând picturi și desene) este mediat printr-o etapă digitală, fază sau proces de producție, indiferent dacă ne uităm la website-uri, ecrane TV sau chiar cărți.

Din această perspectivă, însăși discuția despre natura continuă versus discretă a fotografiei a devenit irelevantă începând cu utilizarea tiparului offset și a ecranului semiton (halftone screen), care deja au fărâmițat

6. Lev Manovich, „The Paradoxes of Digital Photography,” în *Photography After Photography* (Munich: Praterinsel, 1996).

7. Ibid.

8. David Tomas, „From the Photograph to Postphotographic Practice: Toward a Postoptical Ecology of the Eye,” *Substance* no. 55 (1988): 66.

halftone screen

imaginea continuă în puncte suprapuse discrete care interacționează optic pentru a reda o suprafață perceptuală netedă, continuă. Să nu mai spunem, conceptul continuității nu este nici măcar pertinent când vorbim despre percepția vizuală, din moment ce se știe de ceva timp că mișcările sacadate ale ochiului sunt necesare pentru iluzia unei vederi continue, iar studiile neurologice mai recente arată că stimulii vizuali naturali provoacă impulsuri neuronale scurte.⁹

Turnura digitală, care i-a speriat pe mulți și despre care unii au pretins că va constitui moartea fotografiei, s-a dovedit a fi nu atât de grandioasă. Imagistica digitală este simultan foarte diferită și frapant de asemănătoare.

„Digitalizarea fotografiei înseamnă pur și simplu traducerea sa într-o lizibilitate codată numeric – și prin urmare non-vizual –, o traducere pe care o împărtășește cu celelalte medii, ale sunetului, scrisului sau filmului. (...) Astfel, digitalizarea ne oferă noi tipuri de spații imagistice în care posibilitățile modulării sunt limitate numai de aritmetică și în care legăturile cu realitatea pot fi schimbate arbitrar. Imaginea și spațiul, reprezentarea, arhiva istorică și arhiva umană (memoria cu contiguitatea sa elementară) sunt menite să fie supuse unei revizuii încă de neconceput.”¹⁰

Totuși, fotografia a fost întotdeauna un mediu codat. Într-adevăr, așa cum Flusser explică pe larg în tentativa sa de filosofie a fotografiei, fotografia a fost întotdeauna rezultatul unui program – „un joc combinatoriu cu elemente clare și distincte” (simboluri)¹¹. Imaginile tehnice răspund unui

„cod universal valid”, fiind „cel mai mic numitor comun pentru artă, știință și politică”.¹² Astfel, schimbarea rezidă în locul aritmeticii: dacă programul doar se afla într-o „cutie neagră” a cărei producție (output) este analogă lumii „din afară”, acum ceea ce programul camerei digitale produce rămâne un program. Rămâne în așa fel încât imaginile, din ce în ce mai frecvent, nu mai ajung în formă imprimată, ci rămân encodeate pe ecran. Astfel, turnura nu a avut loc, cum se aștepta, în valoarea simbolică, în referință, ci în însăși forma și conținutul mediului. Imaginile au devenit texte.

A existat dintotdeauna un agent mediator, sau un „vehicul”, pentru a folosi un termen preferat de Paul Virilio. Trecerea fotografiei de la analog la digital marchează o a doua turnură paradigmatică în construirea istorică a vederii.

9. În 1878, Louis Emile Javes a scris despre sacadări pentru a descrie mișcările făcute de ochi în timpul lecturii. Pentru a citi mai multe despre neuronii vizuali, vezi articolul lui Pamela Reinagel, „How Do visual Neurons Respond in the Real World?,” 2001, ncbi.nlm.nih.gov

10. Hubertus von Amelnunxen, „The Terror of the Body in Digital Space,” în *Photography After Photography* (Munich: Praterinsel, 1995).

11. Flusser, *Towards a Philosophy of Photography*, 84.

12. Ibid., 19.

Simbolul ancorei

Drd. Geta COICIU DELEANU

Pentru greci și latini ancora simboliza stabilitatea și speranța. Ajungerea la mal a unei corăbii, salvarea ei de valurile puternice din larg și ancorarea la țărm este frecventă în literatura păgână. La Homer și Ovidiu tema ancorei în legătură cu marea este frecvent întâlnită. Pe mormintele păgâne prezența ancorei indica faptul că decedatul fusese marinăr. Pentru creștini, învierea lui Iisus oferă speranța într-o viață de apoi fericită în care sufletul ancorează într-un loc liniștit, bucurându-se veșnic de Hristos. Ancora devine pentru creștini credința în mântuire și desigur speranța în viața de Dincolo. Prezența acestui simbol a fost semnalată fie singură, fie însoțită de doi pești, de pâini sau de un delfin. Ancora a fost găsită în Catacombele Romei încă din secolul al-II-lea creștin: la Priscilla, Domitilla, San Calisto și în cimitirul Coemeterium Majus, pe plăcile epitafurilor sau dăltuită în marmură și piatră. Adesea ancora apare alături de pește și de ramura de palmier. Uneori forma ei seamănă cu o cruce, motiv pentru care Frederick Tristan consideră că încă de atunci creștinii au disimulat crucea, de unde și numele de „ancoră cruciformă”. Deseori pe sarcofagele păgâne ancora este găsită alături de delfin care simboliza trecerea sufletelor spre Câmpiile Elizee, aflate, în versiunile unor autori antici în Cerurile Înalte, dincolo de stele, după alții, în centrul pământului. Pentru greci și latini delfinul era peștele cel mai important. Delfinii salvează

naufrația și avertizează pe marinari de sosirea furtunilor. Ancora și tridentul, „armele” zeului Neptun, sunt prezente uneori la păgâni alături de delfin. Creștinilor nu le-a fost greu să preia aceste simboluri atribuindu-le sensul salvator al sufletului și speranța în viața de apoi. La Roma, la Muzeul Național Roman, se află o stelă funerară a Liciniei Amias care este descifrată de Frederick Tristan în felul următor: Frontal, sus, „se află cununa victoriei străjuită de D.M., precum și doi pești față în față, între ei apărând o ancoră. Între D. M. și pești, se poate citi în caractere grecești „Ichthys Zonton”. Punctul dintre cele două cuvinte atrage atenția că sigma acrostihului trebuie citită separat, formându-se astfel „Ichthys Soter Zonton” (Ichthys Mântuitorul celor Vii). În ceea ce privește cei doi pești care se apropie cu gura deschisă de ancoră, ei îi reprezintă pe defuncții credincioși care, grație crucii {prezentă aici disimulată sub forma ancorei, n.m.} își găsesc odihna veșnică întru Christos, iar gura deschisă ne duce cu gândul la Euharistie.

O altă ancoră este descoperită în Catacomba Priscillei pe un capac funerar. Aici peștii sunt situați chiar în ancoră, dispuși vertical, cu gurile deschise.

Simbolul corabiei

Corabia este un simbol cu semnificații profunde indicând după Durand, citat de Daniel Haiduc (Arta paleocreștină: continuitate și abstractizare, CICCIRE V, 2016) un sens activ și unul pasiv al interpretării, imaginile creștine pretându-se la dedublare.” În aparență ea pare o simplă disimulare a obiectului crucii în forma catargului și a vergii orizontale, însă imaginea de ansamblu propune ...o dedublare: crucea este obiectul purtat de Iisus pe drumul Golgotei, dar în același timp corabia-cruce este și obiect purtător sub forma vehiculului care l-a dus pe Mântuitor peste mare împreună cu apostolii, cu cei care și-au asumat rolul de pescari de oameni.” [D.H. Op.Cit.]. La fel și în cazul Peștelui și a Bunului Păstor: Iisus este Marele Pește, dar este simbolizat și ca Ichthys, este de asemenea și Bun Păstor, dar și credincios, deci miel.

Corabia este pomenită în testamentul lui Zabulon care era marinăr și primul constructor de corăbii. Acest testament se află în Testamentul celor Doisprezece Patriarhi (secolul I a. Chr.) după Frederick Tristan. Apoi este pomenit Solomon căruia i s-a construit o flotă care transporta din Indii „aur, fildeș, maimuțe și păuni.” [Frederick Tristan Op. Cit. p. 122.] În Noul Testament,

Și aici catargul este un simbol ambivalent, conform cu simbolistica creștină, care adaugă în opinia mea un plus de forță imaginii salvării ca mântuire. Lumea sortită pieirii datorită păcatelor și nelegiuirilor este salvată la chemarea lui Iisus izbăvitorul. Corabia trimite și la Noe care a salvat seminția umană prin arca sa. Perspectiva eshatologică îl impune pe Noe ca prevestitor

Ioan (IX-1-41) și Matei (VIII, 23-27) vorbesc despre călătoriile pe Lacul Tiberiadei și relatează episodul în care Iisus potolește furtuna și valurile uriașe. Tot Matei (XIV, 24-33) scrie despre o altă întâmplare în care corabia este pusă în legătură cu Iisus: "Iar corabia era acum la multe stadii de pământ, fiind învăluită de valuri, căci vântul era împotriva. Iar la a patra strajă de noapte, a venit la ei Iisus umblând pe mare. Văzându-l umblând pe mare, ucenicii s-au spăimântat zicând că e nălucă, și de frică au strigat. Dar El le-a vorbit îndată, zicându-le: Îndrăzniți, Eu sunt, nu vă temeți." Epifanie, în Cutia cu leacuri, LXI, 3-4 vorbind metaforic spune că Biserica este corabia iar Hristos timonierul. Furtuna amenință dar catargul, simbolul crucii, este "locul de odihnă în împărăția lui Christos". [Frederick Tristan, Op. Cit.p. 126.]. Furtuna simbolizează lumea în haos, dezordine și dispersie. Corabia este locul salvării, iar catargul simbolul lui Iisus salvatorul.

al lui Iisus care prin patimile sale îi mântuiește pe credincioși. La greci și la romani reprezentările corabiei simbolizau credința într-o călătorie post-mortem. Odiseea lui Homer prezintă mitul Argonauților în căutarea Lânii de Aur. Aceeași legendă este povestită magistral și de Ovidius în Metamorfoze unde Medeea îl ajută pe Iason să găsească Lâna de Aur. Tot în Odiseea, Homer povestește cum Alcinoi îl ajută pe Ulise să se întoarcă acasă după lungă sa călătorie în jurul lumii, dar și în căutarea sinelui: "Deci hai să dăm pe mare o smolită /Corabie, din lucru – abia ieșită/ Corăbieri să fie pe sprânceană/ Din obște – aleși cincizeci și doi de tineri." [Homer, Odiseea, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1959, cântul VIII, 45, P. 166.]. Corabia are rolul salvator în toate situațiile menționate și în Vechiul Testament și în mituri și legende. Creștinii au păstrat aceste simboluri adăugând sensul metaforic și eshatologic.

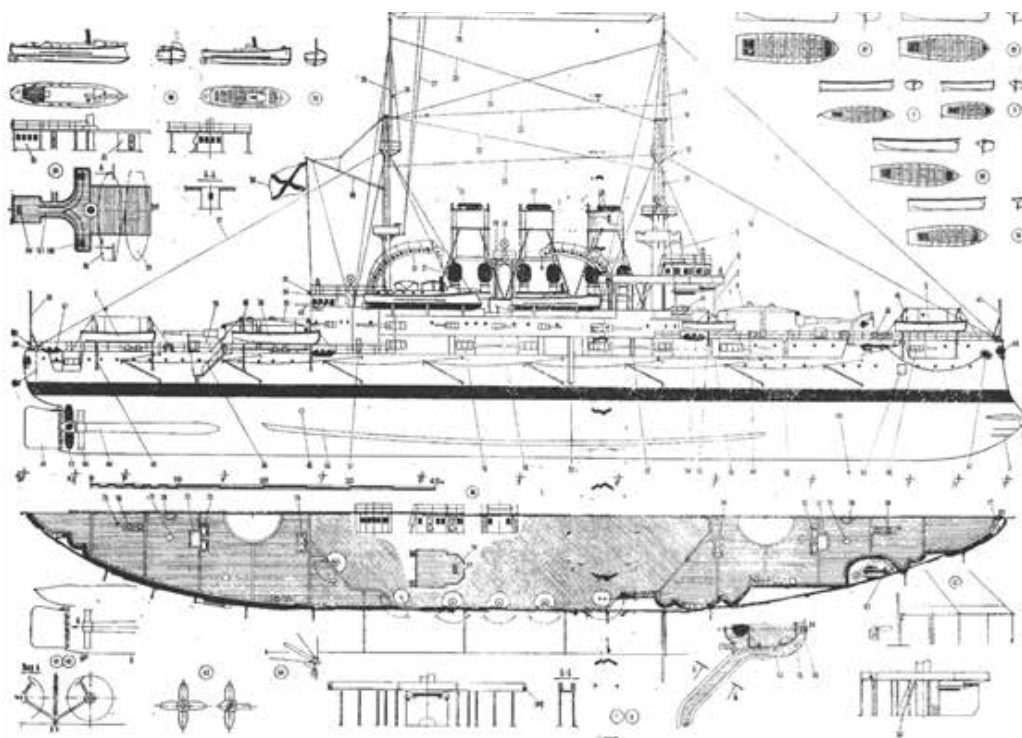
Potemkin la Constanța

Oana Catrina CORNESCU

Potemkin – omul

Prințul Grigori Aleksandrovich Potemkin, 1739-1791, a fost general-feldmareșal rus, demnitar al statului și favorit, amant, prieten, sfătuitor al țarinei Ecaterina a II-a (Ecaterina cea Mare). În timpul domniei acesteia (1762-1796), după mulți ani de război cu Turcia, Rusia a reușit anexarea unor importante teritorii: regiunile Crimeea și Otsakov și întreg teritoriul situat între Bug și Nistru, obținând astfel control și liberă navigație în Marea Neagră. Prințul Grigori Potemkin, numit guvernator al „Noii Rusii” (Ucraina de sud) a inițiat colonizarea stepelor rar populate din această zonă, a întemeiat orașele Kherson, Nikolaev și Sevastopol, le-a dezvoltat porturile și șantierele navale și a pus bazele flotei rusești din Marea Neagră (15 vase mai mici). Câteodată a subestimat costurile, lăsând unele proiecte neterminate. A reușit însă să deghizeze cu succes punctele slabe. Pentru vizita țarinei în regiune, în 1787, a așezat false fațade de case de-a lungul drumului (nimic nou în filmele de far-west!) care să ascundă cruda sărăcie și mizeria satelor rusești. Și a fost un triumf pentru Potemkin. A rămas de aici consacrată expresia idiomatică de „Potemkin village” (sat Potemkin) pentru a desemna un fals, un paravan conceput pentru a ascunde un fapt nedorit.

Numele de Potemkin are multe semnificații. Ne vine în minte filmul - de referință pentru cinematografia mondială, sau cuirasatul - cu vestita revoltă de la bord, sau omul - partener imperial al Ecaterinei cea Mare, poate chiar treptele Potemkin din Odesa. De fapt toate se leagă între ele într-o frumoasă poveste cu final constănțean!

Potemkin – cuirasatul

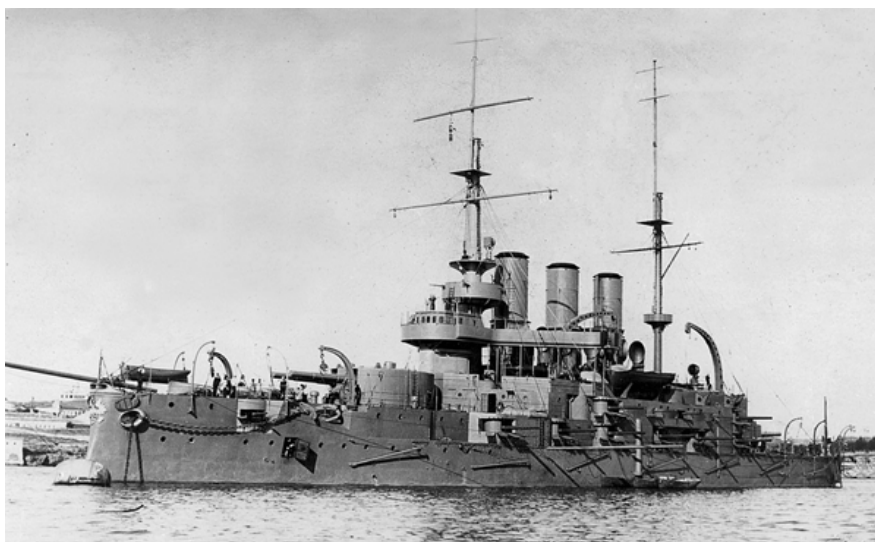
În anul 1897, luând în considerare o posibilă confruntare cu Japonia, Marina Imperială Rusă a hotărât dotarea cu două cuirasate de ultimă generație. Unul a fost Retvizan, contractat cu William Cramp & Sons Ship Building Co. din Philadelphia și realizat în mai puțin de trei ani, iar celălalt, Potemkin (de fapt numele complet era Kniaz Potemkin Tavrichesky, în traducere Prințul Potemkin din Tauris, numele vechi al Crimeii), construit pe plan local în șantierul naval Nikolayev, Ucraina.

Destinat să patruleze în Marea Neagră, Potemkin a fost lansat la apă, în 1904, după 6 ani lungi de construcție și încorporând multe din ideile de design ale lui Retvizan.

Cu 12.500 t deplasament, Potemkin era cu 400 t mai mic decât Retvizan și de asemenea cu 2 noduri mai lent.

Avea dimensiunile de 117,86m x 22m x 7,92m, ca armament avea 4 tunuri de 305 mm (2x2), 16 de 152 mm, 14 de 76 mm plus 5 lansatoare de torpile, viteza maximă de 16

noștii a fost lăsată pe punte, suspendată în cârlige. Degaja un așa miros de stricat încât trebuia lăsată în aer liber. Echipajul nu a putut rata imaginea și efectul olfactiv. Au refuzat cina. Căpitanul Golickof a fost avertizat de incident și a dispus ca doctorul Smirnof, medicul șef al navei, să se pronunțe. Pentru a nu intra în conflict cu autoritățile, acesta a declarat că acea carne este bună de mâncat. Golickof a ordonat ca cei care nu vor să se supună să treacă într-o anumită zonă a punții. Aproape tot echipajul a defilat prin fața comandantului pentru a se alinia în locul indicat. Pierzându-și sângele rece, acesta a ordonat ca rebelii să fie împușcați pe loc. Garda și-a încărcat armele, dar la comanda „Foc!” nu a tras nimeni. Enervat, căpitanul secund Ghelerovski a smuls o pușcă unui soldat și a tras. Glonțul l-a lovit pe Vakulinchuk, care, rănit fiind, a avut puterea să coboare și să își ia pușca. A fost semnalul de declanșare a masacrului. Au fost căsăpiți comandantul Golickof, secundul Ghelerovski, medicul Smirnof, preotul Parmen și alții, în total șapte victime. Ceilalți ofițeri au fost luați ostatici, urmând să fie debarcați la Odesa.

noduri (29,6 km/h) și un echipaj de 730 oameni cu 26 de ofițeri.

Potemkin – revolta

Evenimentele au fost prezentate de multe ziare ale vremii. Dintre ele se distinge relatarea lui Feodor Pogârneață (român din Basarabia, sergent major de semnalizare pe Potemkin) făcută unui ziarist francez venit la Constanța (L'illustration, 22 iulie 1905).

Pe data de 13 iunie 1905, era liniște la bordul cuirasatului, deși exista constituit (ca de altfel în toate unitățile Marinei ruse) un consiliu revoluționar condus de maistrul electrician sergent Afanasy Matushenko.

Potemkin se afla la Tendra, lângă Odesa, pentru a se aproviziona. Carnea adusă în timpul

Au rămas pe navă doar cei absolut necesari navigației. În frunte cu Matushenko, comitetul constituit pentru a conduce cuirasatul, a stabilit ca destinație Odesa. Aici, Revoluția din 1905 era în plină desfășurare, având loc ciocniri între muncitori și forțele de ordine. Marinarii de pe Potemkin au așezat corpul marinarului ucis, Vakulinchuk, la baza scărilor ce urcau de la chei spre oraș, cu un manifest pe piept: „Am așteptat destul. Moarte tiranilor! Vom lupta pentru libertate!”, ceea ce a impulsionat și mai mult spiritul revoluționar. În noaptea care a urmat au avut loc lupte crâncene. În încercarea de a ajuta muncitorii, Potemkin a deschis focul asupra orașului spre cartierul general al guvernatorului. Au fost trase în total cinci focuri, care însă nu și-au atins ținta. Se pare că tunurile de pe cuirasat

au fost sabotate de un ofițer loial țarului. Curând, după aceste fapte, întreaga flotă a Mării Negre s-a apropiat de Odessa spre a-l neutraliza pe Potemkin. Ordinele de a trage nu au fost ascultate însă de nici un echipaj și nici Potemkin nu a atacat în ciuda înverșunării lui Matushenko care vroia o debarcare în forță în Rusia. Până la urmă echipajul a ales calea exilului.

Potemkin - pelerinajul

Potemkin a ajuns mai întâi la Constanța, pe data de 18 iunie 1905. Cererea de a se aproviziona cu hrană și combustibil a fost respinsă de autorități întrucât răsculații au refuzat să se predea. Au încercat apoi să se aprovizioneze la Feodosia, în Crimeea, dar și aici au fost refuzați. Pe data de 25 iunie au revenit la Constanța, de această oară acceptând capitularea, tot împotriva freneticului revoluționar Matushenko, care vroia să arunce în aer vasul. În acest enorm oraș plutitor, majoritatea oamenilor nici nu știau ce se petrece, ce s-a hotărât, ce destinație aveau. Sufereau de foame trăind numai cu biscuiți și conserve.

Potemkin - trei zile în portul Constanța

Sâmbătă, 25 iunie 1905, în jurul orei unu noaptea, cuirasatul Potemkin a ajuns iar la Constanța. În zori se duceau deja tratative pentru a preda nava guvernului român. Singura solicitare a răsculaților a fost să nu fie extrădați, condiție acceptată de România, spre nemulțumirea Rusiei.

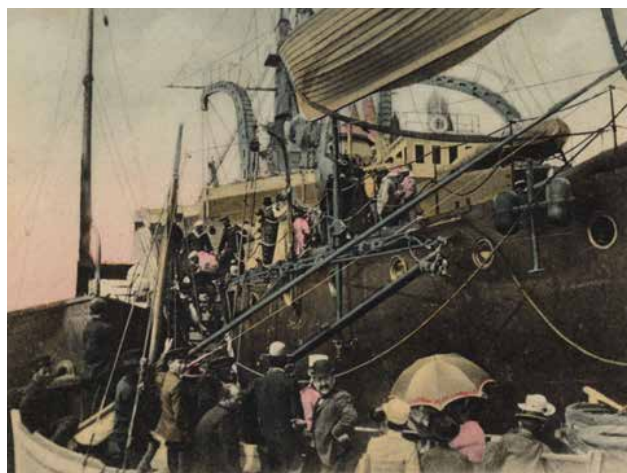
Însărcinatul cu afaceri rus la București, Lermontov, a protestat oficial fiind și împotriva trecerii cuirasatului sub pavilion român. Generalul Iacob Lahovari, ministrul de externe, nu a acceptat protestul. A fost invocată inexistența unei convenții de extrădare între Rusia și România, iar în ceea ce privește drapelul s-a arătat că nava trebuia supravegheată cu

militari pe parcursul șederii în custodie, iar garda românească nu putea sta decât sub drapelul României.

La ora trei era coborât drapelul roșu al răsculaților și cel tricolor, al României, îl înlocuia la vârful catargului. Un echipaj românesc având ca comandant pe Torgulescu și Ciudin secund a preluat cuirasatul. Marinarii ruși, căroră Regele Carol I le-a acordat azil, debarcau liberi. Erau bine primiți, chiar aclamați de constănțenii adunați pe chei. Mulți dintre ei, originari din Basarabia, vorbeau bine românește.

Erau preluați de localnici care cu mare încântare adunau tot ce ar fi putut fi un suvenir: nasturi de uniformă, berete, panglici de berete cu dungi oranj - negru și inscripția Kniaz-Potemkin-Tavrichesky, chiar și uniforme complete. Cei 700 de oameni au fost lăsați să plece unde au vrut. Cei mai mulți au cerut să fie folosiți la muncile agricole. Autoritățile au repartizat grupe de 50-100 de oameni în diverse localități de unde urmau să fie dirijați către proprietățile unde puteau ajuta la strângerea recoltei.

Debarcarea marinarilor ruși de pe „Potemkin” la Constanța

1905. Vapotul Rus „Kneaz Potemkin“ sub comanda armatei Române, în portul Constanța.

Între timp, în după-amiaza zilei de duminică, 26 iunie, o escadrilă rusă, condusă de amiralul Pisarevski, care era în urmărire a lui Potemkin de câteva zile, a sosit la Constanța pentru a-și recupera nava. Câțiva marinari (circa 50) au revenit la bord și au depus jurământul de fidelitate față de țară. Fără menajamente au fost duși în cală și arestați.

Echipajul adus de Pisarevski pe Potemkin a găsit totul în stare de funcționare. Motoarele erau pornite și urma numai să se dea semnalul de plecare când s-a descoperit că vaporul era destul de înclinat la pupa. O vană fusese deschisă din răz bunare de către unul dintre marinarii luați prizonieri. Cu toate eforturile făcute, noul echipaj

care nu cunoștea nava nu a reușit să remedieze defecțiunea. Așa că, impunătorul Potemkin a părăsit portul Constanța în seara zilei de luni, 27 iunie 1905, fiind remorcat spre Sevastopol.

Potemkin – filmul

Realizat în 1925, filmul „Crucișătorul Potemkin” este un film mut alb-negru în regia lui Serghei M. Eisenstein. Film de propagandă revoluționară, este considerat în istoria

cinematografiei o capodoperă prin simbolistică și tehnica de montaj inovatoare. Elementul de referință și de dramatism maxim este faimoasa scenă a treptelor din Odesa (care acum se numesc treptele Potemkin), unde populația este masacrată de trupele țariste. Un cărucior cu un bebeluș a cărui mamă fusese împușcată coboară singur, în haosul general, cele 192 de trepte.

Potemkin - viziunea anilor 50

La aniversarea a 45 de ani de la evenimentele din iunie 1905, în plină propagandă pro-sovietică, ziarul „Dobrogea Nouă” scria: „... Sub presiunea opiniei publice agitate, a maselor largi cari simpatizau cu eroicii marinari, guvernul reacționar român le acordă drept de azil. Oamenii debarcă. Sunt primiți călduros de muncitorimea română care a înfierat întotdeauna despotismul țarist. Peste puntea de ape dintre Constanța și Odesa, peste valurile brăzdate de prora lui „Potemkin-Răsculatul”, poporul român, eliberat prin victoria Armatei Roșii, aruncă ancorele

puternicei prietenii ce-l vrea legat pentru vecie de popoarele lui Lenin și Stalin ...

Epilog

Ce au devenit personajele poveștii?

Repatriat la Sevastopol în octombrie 1905, Potemkin a fost rebotezat Panteleimon, după numele sfântului sărbătorit în acea zi (conform calendarului rus ortodox) pentru a șterge orice amintire a revoltei. În 1911 a mai făcut o vizită la Constanța când Panteleimon (de data aceasta) a eșuat rămânând blocat aici pentru câteva zile. În perioada Primului Război Mondial a dus lupte în Marea Neagră. Revoluția din Octombrie 1917 i-a readus numele de Potemkin, ca apoi - la cererea echipajului - sa fie botezat Borets Za Svobodu (Luptător pentru libertate). Abandonat trupelor germane care intraseră în Sevastopol în aprilie 1918, veteranul cuirasat a purtat pavilion german și apoi englez. Fără motoare și deteriorat a fost preluat de Uniunea Sovietică în 1920 și dezasamblat între 1923-1924.

Afanasy Matushenko s-a dovedit în continuare un fervent instigator la revoltă, reușind să ajungă mai târziu un apropiat al lui Lenin și un instigator în zona Crimeea, atunci când a îndrăznit să se întoarcă acolo.

Diplomația română a înregistrat un important succes prin abila rezolvare a incidentului Potemkin. România a fost lăudată de țarul Nicolae al II-lea, printr-o scrisoare trimisă lui Carol I, pentru returnarea navei, dar și de Lenin pentru azilul acordat marinarilor.

S-a estimat că au rămas pribegi cam 650 de oameni din echipajul navei, unii dintre ei rămânând în țara noastră, alții plecând mai departe, spre locurile de baștină. În 1933 încă se mai găseau dintre ei în Constanța, având diverse îndeletniciri - birjari, lucrători în port, electricieni, chelneri.

Nota redacției: La Saraiu, învățătorul Constantin Gh.Tudoran a scris în anii 1930 circa o sută de pagini de manuscris adunând, după modelul impus de Gusti, cele mai importante elemente care dau identitate localității. Dar vremurile s-au schimbat și munca dascălului a rămas păstrată doar în sertarul familiei. Peste mulți ani, nepotul său, Vasile Tudoran, contabil de profesie, a reluat cercetările înaintașului său și a dus la bun sfârșit, cu informații la zi, una din cele mai bune monografii sătești ale Dobrogei. O lucrare de ținută științifică realizată sub auspiciile Editurii Ovidius University Press din Constanța.

Ne putem imagina traviulul depus, eforturile umane și financiare, căci nepotul și-a pus la bătaie propriile economii de-o viață. A fost sponsorul lucrării pe care a semnat-o și pe care a dăruit-o sătenilor săi, ca un omagiu.

Recent ne-a oferit spre publicare alte documente de mare importanță antropologică adunate de la consătenii săi.

Reproducem în rândurile de mai jos un fragment din viața comunității din Saraiu de-altădată. Ilustrat cu imagini încă necirculate oferite generos de fiul satului, Vasile Tudoran.

Avertisment: Textul este scris în anii 1930 și păstrează caracteristici lingvistice ale timpului. Cele descrise se păstrează în mare parte și astăzi.

Condițiuni psihologice

Puține sate sunt care să fi păstrat obiceiurile ca satul Sarai. Cred că aceasta se datorește, în mare parte, depărtării de oraș. Deasemenea se mai datorește și faptului că n'au venit printre ei săteni cu alte obiceiuri. Și nici n'au plecat fete prin căsătorie la orașe, care, din când în când, ar fi putut veni la naștere, nuntă sau înmormântare și să introducă alte obiceiuri sau să simplifice pe cele locale.

Obiceiuri la naștere

În prima dimineață după naștere, se trimite la preot cu o sticlă cu apă și o ramură de busuioc. Preotul sfințește apa și aceasta se plătește. Cu o parte din apa sfințită se spală lehuza, iar din ce rămâne se toarnă câte puțină, în fiecare zi, în baia copilului. După naștere, se vestește și nașa, trimittându-i-se un dar constând din dulciuri și băuturi – vin sau rachiu.

Rudele mai apropiate, vecinele și prietenele, aduc lehuzei plocon, compus din plăcinte, lapte cu orez, pișcoturi, pui fript și vin sau rachiu. Aceasta se face pentru a veni în ajutorul bolnavei,

care nu-și poate pregăti nimic câteva zile. Cine vine cu plocon, pune pe fruntea noului născut o monedă. Valoarea depinde de starea și de buna voință a celui ce dăruiește.

La trei zile după naștere, vin ursitoarele. Pe masa din camera unde este copilul, se pun o carte, un ban sau alt obiect de aur, pâine, mâncare și băutură, ca să-l găsească ursitoarele cu de toate și să fie deștept și bogat. Tot atunci, fetele mari – vecine – pun pe masă un obiect de-al lor: cercei, inel, pieptene, iar a doua noapte îl pun sub căpătâi, pentru a visa pe viitorul soț.

Pentru botez, nașa pregătește toate lucrurile copilului – la fete plapumă roșie și la băieți albastră – și totul se ornează în culoarea plapumei. Toate aceste daruri le aduce nașa în ziua botezului. Când se ia copilul pentru a-l duce la botez, nașa face pentru el trei mătănii și, când îl ia în brațe de jos, pune în loc un dar de bani și spune: "Am luat un păgân și am s'aduc un creștin".

La întoarcerea de la biserică, caută să nu se stingă lumânarea și chiar dacă s'a stins, acasă o aprinde din nou, pentru a face cu ea cruce în pervazul ușii și acolo sus îi stinge flacăra.

În aceeași zi se face așa-zisa cumetrie, după puterea părinților. După petrecere, mama copilului face nașei cadou, fie o basma de legat la cap, o rochie sau un ștergar și un colac mare. A doua zi după botez, nașa îi face baie copilului; se zice că îi ia mirul.

În baia copilului se pun flori, se amestecă un ou, se pun și bani de către cei de față, bani pe care îi ia moașa când zvârle apa. Când e aproape să-l scoată, se unge copilul cu untură pe la încheieturi, la mâini și la călcâie și se dă pe la gura copilului cu o bucățică de zahăr, ca să fie dulce.

Crâșma se clătește în baie, se stoarce bine și se pune să se usuce pe o oglindă, ca să fie copilul cochet și cu vază. După ce a fost înfășat, copilul se culcă sus pe perne – când va fi mare să fie respectat. După 40 de zile de la naștere, mama iese la biserică, când își face molitva.

Obiceiuri la nuntă

Căsătoriile se fac mai mult pe bază de raționament. Dacă feciorii oamenilor gospodari nu găsesc în sat fete cu zestre, umblă prin șapte sate până găsesc una care le convine. Deasemenea, fetele mai bogate așteaptă câteodată mult, până când vine acela care să convină părinților. Și, totuși, odată căsătoriți, se iau de treabă, fără a ajunge la certuri sau la divorț.

Oricum, căsătoria se aranjează între părinții tinerilor, mai bine zis o tocmeș, împăcarea între tineri este o vorbă mai mult.

Fetele încep a se mărita de la 18 ani, iar băieții se căsătoresc până la vârsta de cel mult 24-25 de ani.

Odată părinții și tinerii înțeleși, stabilesc data logodnei și a nunții. Logodna se face cu preot; se face schimbul de verighete. Chiar de la logodnă, ginerica își alege cavalerul de onoare, căruia în localitate i se zice deverigă – considerat de aici înainte ca frate de cruce. De la logodnă și până la nuntă, deveriga este nedespărțit de ginerică și este omul de alergătură.

După logodnă, părinții tinerilor și nașul, dacă este găsit, merg la târguiești în orașul hotărât. Părinții ginerelui cumpără miresei un rând de haine obișnuite, încălțăminte, o haină de iarnă și tot ce trebuie să îmbrace în ziua nunții. Nașa cumpără voalul, beteala, florile și lumânările; pentru luni, la legătoare, îi cumpără miresei o basma – pălărie – și un tulpă. Luni dimineața, mireasa își schimbă rochia – îmbrăcămintea – și nașa o leagă la cap cu tulpă și basma, în timp ce muzica intonează cântece potrivite momentului și, cu acest fast, tânăra mireasă trece în rândul femeilor.

Socrul mare, în tovărășie cu cel mic, cumpără nașei un dar de preț: un șal frumos sau o rochie bună etc.

Căsătoria civilă, de obicei, se face în ziua nunții. Nunta începe de vineri, cu tăiatul verzei și făcutul sarmalelor. O parte din lăutari cântă femeilor ce robotesc, iar ceilalți însoțesc prin sat pe așazișii stolnici, care invită lumea la nuntă cu plosca.

Sâmbătă seara este brad. Flăcăi și fete însoțesc pe nașă și alte femei la casa miresei, unde sunt tratați cu dulceață, pișcoturi, rachiu și vin. Mireasa pune după gât flăcăului deverigă un ștergar mare și frumos, pe care-l poartă până se termină nunta și îi pune și

1970. Pentru ridicarea școlii din Saraiu a muncit tot satul, de la copii la vârstnici. Fotografii din colecția Vasile Tudoran

o batistă în piept. Batiste împarte și la alți flăcăi, veri de-ai lui sau ai ginerelui. Dacă ginerica are soră, i se dă o basma frumoasă de legat la cap, pe care i-o prinde în piept, împăturită în patru. Ginerica n'are voie să meargă la brad.

Dacă ginerele este din alt sat, nuntașilor care vin la brad li se pregătește și mâncare.

Pe la ora 2 d.m., tinerii se duc cu bradul la casa miresei. Bradul este purtat de deverigă. În timpul jocului, îl ține în mână sau îl fixează într-un par înalt, îngropat în pământ și hora se joacă în jurul lui.

Sâmbătă noaptea spre duminică, se petrece la casa miresei sau la un local în sat. Este seara tineretului.

Ziua nunții, de dimineață, încep pregătirile. Pe la ora 10 a.m., câteva femei și câțiva bărbați merg cu lăutarii de vestesc nașul. Ei duc nașului un plocon, iar omul de încredere poartă plosca cu vin. Se reîntorc la casa ginerelui. Când totul e gata, se duc să ia nașii și, împreună, revin la casa miresei. De aici pornesc în chiote spre casa miresei. Nașa aduce voalul, florile și beteala.

Aici, în timp ce hora joacă în bățatură, fie vreme bună sau rea, nașa îmbracă mireasa pentru cununie, iar lăutarii îi cântă de jale sau alte cântece lumești. După aceea, lăutarii îi cântă nașului și scot mireasa afară la hora miresei.

În momentul când pleacă de la casa părintească, copii sau chiar oameni mari ies cu căldarea plină în calea nașului și a miresei, pentru a le merge în plin.

Dacă mireasa este din alt sat sau fata se mărită în alt sat, pentru a fi nunta mai frumoasă, nuntașii se duc s-o ia, cu cât mai multe căruțe. Familia fetei este obligată de a pune (lega) ștergare la cai. Tot atunci se ridică și zestrea fetei.

Pentru că pleacă în alt sat, flăcăii satului închid drumul cu o funie și nu dau voie nuntașilor să treacă până când nu li se dă vadră de vin, în bani, și-i mai zice "ierbăritul".

După cununie, merg la casa miresei. Aici, înainte de a intra în casă, nașul și socrul mare sunt obligați să se spele pe mâini, mireasa turnându-le apă. În timp ce se spală, câte unul mai glumeț le aruncă pe mâini cenușă sau mălai, pentru a prelungi spălatul și a mai face haz.

După ce s-au spălat, mireasa le dăruiește câte un ștergar mare și frumos, să se șteargă. La rândul lor, ei dăruiesc miresei o sumă de bani, care variază după starea materială și după cum îi lasă inima.

Ginerele și mireasa trec într-o cameră, unde li se servesc "muieti" (pâine tăiată în bucăți mici și opărită cu vin îndulcit) și mănâncă pentru prima dată din aceeași strachină (castron).

Cu 20 de ani în urmă, se pune masa mare la casa ginerelui, imediat după cununie. Dacă era cald, masa se așeza afară. Mesele se înjghebau pe

scânduri, așezate pe picioare bătute în pământ. Dacă era frig, masa se așeza în casă.

În timp ce invitații se ospătau și beau în cântecul lăutarilor, tineretul juca hora în bățatură. Seara, după masă, tineretul mergea acasă, iar bătrânii mergeau la cârciumă, unde continua petrecerea până luni dimineața.

Acum, masa nu se mai pune acasă. Ziua, toată lumea petrece la horă, iar seara se pune masa la una din cârciumile din sat, cu salon mare.

Necăsătorii nu iau parte. Singur deveriga este obligat a merge pentru a servi la masă. Masa se face cu dar, care e strâns de unul din lăutari, înainte de a se servi friptura.

De obicei, sunt trei feluri de mâncare: sarmale, pilaf și friptură. Strângerea darului începe de la naș. Cel care dă darul zice: "De la mine mai puțin și de la Dumnezeu mai mult". Îndată ce a primit darul, lăutarul anunță: "De la nenea Cutare sau D-I Cutare, 500 lei; și-i duce la naș."

Mesenii – rude mai apropiate sau prieteni mai buni - afară de bani, mai dăruiesc și vite, cereale, de ex. o oaie, un purcel sau cinci băniți de grâu, porumb etc.

După ce fiecare a dăruit, se face socoteala și nașul anunță mesenilor suma care s'a adunat, mulțumește tuturor și urează sănătate și bogăție tinerei perechi. Bani se încredințează tinerilor, după ce au fost legați într-o batistă și s'a pus lângă ei puțină pâine și sare.

După masă, se încep bătrânii la joc. Câteva mese rămân mai la o parte cu paharele pe ele, să se mai cinstească cei care nu se prea împacă cu jocul. Din când în când, nuntașii îl iau pe mâini pe nun sau pe socru și nu-l lasă până nu dă vadră.

Luni dimineața, pornesc în cântatul lăutarilor la casa socrului mare. Aici, deși masa este gata, unii dintre nuntași prind câte o găină sau purcel, le taie gâtul și le pun la frigare. Este ziua rachiului roșu. Dacă fata n'a fost fecioară... A fost un singur caz în sat. Rudele flăcăului iau părinții fetei, îi suie într-o căruță și, drept scaun, le pune o grapă de mărăcini și-i poartă prin sat cu lăutari. După multă bucurie, au de suferit și o mare rușine.

Mărți de dimineață, se adună rudele mai apropiate la casa miresei, unde se mănâncă plăcinte, făcute de mireasă.

În prima joi după nuntă, tinerii se duc la masă la nași, iar sâmbătă la părinții fetei. Această vizită se cheamă iertăciune. Tinerii duc plocon un colac și 1-2 litri de vin. Gazdele dau în schimb diferite daruri: farfurii, tacâmuri, crățiți sau alte obiecte casnice.

Obiceiuri la înmormântare.

Se ține mult ca omul, înainte de moarte, să fie mărturisit și împărtășit. Deasemenea, se ține să aibă lumânarea aprinsă în momentul

când își dă sufletul. După moarte, i se face baie și este îmbrăcat cu hainele de mult păstrate pentru moarte (e vorba de cei bătrâni). Se înmormântează, de obicei, a treia zi după moarte și, mai rar, la două zile. Până'n ziua ducerii la groapă, nopțile se priveghează lângă corpul neînsuflețit. La priveghi nu se plânge. De obicei, la cimitir e dus pe brațe, dar când sunt noroaie mari sau e prea departe, se duce cu căruța.

La înmormântarea tinerilor necăsătoriți, fete sau băieți, se pun lăutari. Fetele sunt îmbrăcate în haine albe de mireasă. La orice înmormântare, se leagă câte un ștergar la mâna celor care duc mortul, la capacul sicriului, la cruce etc. și rămân proprietatea lor. Lumânările care se dau preotului și dascălului sun înfășurate în ștergare. Odată cu mortul, se duce și o cracă de copac (i se zice măr), pe ale cărei ramuri sunt legate: fructe, covrigi, roșcove, bomboane etc. După înmormântare, se scutură mărul și se împart bunătățile, iar craca de măr se înfinge lângă cruce.

Cei ce au luat parte la înmormântare se întorc acasă, la pomană. Până la nouă zile, în fiecare dimineață, se tămâie locul unde a zăcut

bolnavul și se dă pomană câte un pahar de vin și o bucată de pâine la un om ce, întâmplător, trece pe drum.

Se respectă cu sfințenie facerea pomenilor la: 9 zile, 3 săptămâni, 40 de zile, jumătate de an și la un an, când se face o pomană mai mare. La înmormântare, se dau și vite de pomană – oi, juninci, care se dau peste groapă. La pomana de un an, de asemenea, cei mai gospodari dau câte o vită de pomană. S-au văzut gospodari care au dat pomană un car cu una pereche de boi.

La nuntă și la moarte se vestesc cele mai îndepărtate rude, iar acestea se fac luntre și punte pentru a lua parte, fie la petrecere sau la bocet. În caz de timp prea rău sau alte împrejurări care îi țin pe loc, trimit pe cineva din familie pentru a împărtăși bucuria sau durerea.

Unele familii plătesc preotului pentru a le pomeni morții în toate sărbătorile anului.

În "Sâmbăta morților", fiecare sărac duce colivă la biserică și dă preotului un pomelnic cu numele tuturor morților din familie – bunici și străbunici.

Litoralul de altădată

Se petrecea în urmă cu 90 de ani

Aurelia LĂPUȘAN

Primul număr al Revistei Băilor apărea la 1 iulie 1929 ca Organ bisăptămânal al stațiunilor balneo climaterice maritime. Articolul program menționa: „După unsprezece ani de muncă intensă pentru refacerea stațiunilor noastre balneare și climaterice, după sacrificii materiale enorme depuse pentru restaurarea vilelor, hotelurilor, cazinourilor, băilor și a întregului inventar material distrus de război, iată că am ajuns la situațiunea de a putea oferi tuturor cerințelor dinăuntrul țării și chiar din străinătate, tot ceea ce confortul modern și prescripțiile medicale pot cere de la o stațiune balneară

și climaterică. Dacă până acum doi - trei ani se putea vedea cum vizitatorii băilor ori ai stațiunilor climaterice erau nevoiți să se întoarcă la domiciliile lor din cauză că nu găseau adăpost, astăzi se poate constata cum abia 30-40 la sută din numărul camerelor se pot închiria. Și este o mare pagubă aceasta atât pentru particulari, căci sunt miliarde de lei investiți. După părerea noastră criza în care se zbat localitățile noastre balneo-climaterice este datorită faptului că nu ni le cunoaștem îndeajuns și că prea adeseori suntem gata să criticăm lipsa de confort, comparându-le cu stațiunile din străinătate.

Pentru a deștepta atențiunea marelui public asupra calităților excepționale ale stațiunilor noastre - și nu e nici o exagerare când afirmăm că pot rivaliza prin însușirile lor terapeutice cu cele mai de seamă stațiuni mondiale - și pentru a evidenția că din punct de vedere al confortului ele se prezintă astăzi în chip cu totul satisfăcător, ne-am propus să scoatem revista de față. Acesta este scopul Revistei Băilor și să nădăjduim că apariția ei va răspunde unei necesități naționale de prim ordin.”

Să spicuiem împreună câteva numele de ziar.

7- 16 iulie 1930

“Suntem informați că în prima jumătate a lunii August, M.S. Regele Carol al II –lea va veni la Constanța, luând reședința la palatul regal de la Mamaia. De asemenea va mai veni și M.S. Elena cu Marele Voevod Mihai, spre a urma cura obișnuită la Mamaia.”

“Regina Maria se află la Balcic, unde petrece sezonul de vară. De asemenea a plecat la Balcic și Domnița Ileana.”

mulți vilegiaturiști și suferinzi care își fac băile sulfuroase în această stațiune.”

“Dimineața la plajă, mii de persoane stau pe nisipul arzător, sub razele binefăcătoare ale soarelui, pentru a-și face cura, fortificându-și astfel organismul.”

“La restaurantul hotelului “C. Popovici” din Carmen – Sylva, se va organiza zilnic ceaiuri

“Activitatea comisiei balneo-climaterice a stațiunii Techirghiol. “Cea mai importantă chestiune a fost aceea acordării sumei de 120000 lei, pentru cumpărarea unei autocisterne, atât de necesară pentru stropirea străzilor din stațiune, Comuna Techirghiol contribuind cu o sumă mult mai mare.”

“Serbare marinărească la Carmen-Sylva” la bordul bricului Mircea. “În acest scop, s-a stabilit următorul bogat program: la orele 15 va avea loc ieșirea în mare cu vele a bricului “Mircea” cu membrii Ligii și amatori; la orele 17 înapoierea la ancoră și vizitarea navei; la 17,30 va avea loc un concurs de sărituri pentru doamne și domni; între orele 18-19 se vor desfășura diferite jocuri marinărești; la orele 19- 20, curse de înot deschise amatorilor, regate, etc.”

“MANGALIA – în liniștita stațiune balneară Mangalia, au sosit în ultimele zile foarte

dansante între orele 5 jumătate. – 7 jum. P.m. Excelenta orchestră italiană VILLY MARKS va delecta asistența.”

17 - 20 iulie 1930

Zilnic sosesc noi vizitatori. Principalele vile și hoteluri sunt aproape complet ocupate. Prețurile la camere sunt foarte ieftine. La restaurant se poate lua o masă cu 50-60 lei de persoană. Eforie – În tabăra “Prietenii Mării” s-a organizat un festival artistic urmat de bal. A luat parte foarte multă lume de la Eforie, precum și dela C. – Sylva, Techirghiol și Constanța. S-a petrecut până la ora 2 din noapte.”

20 -23 iulie 1930

“Autorizarea jocurilor de noroc la Cazinoul din Constanța”,

“Serbare marinărească la Carmen – Sylva”

Amicele Tinerelor Fete. Societatea de ocrotire “Amicele Tinerelor Fete” de sub președenția M.S

Elena, va da un mare bal în saloanele cercului militar vechi, Duminică 20 Iulie a. c la orele 9 seara.”

“Sport. România învinge Peru cu 3-1 Montevideo 16 (Danub). În primul match de foot-bal, jucat de echipa națională română la campionatul internațional din Montevideo, România a învins echipa statului Peru cu 3-1.”

“Meseriașii suferinzi în cură la Techirghiol”. Noi, subsemnații asigurați ai Casei Centrale, fiind în cură la Sanatoriul “Clement-Popescu” din Techirghiol, în seria I, din acest an, aducem viile noastre mulțumiri pentru felul cum ne-a fost servită masa la acest sanatoriu de către d. Gh. Candea, care nu a precupețit spre a satisface și pe cei mai pretențioși dintre noi. “Asemenea, rugăm corpul medical ce trimite bolnavii la Techirghiol, a insista asupra tratamentului balnear capital pentru reumatici, nevralgici sciatică și inflamațiunile interne la femei, ce-l formează băile calde cu nămol. În această ordine de idei vrem să relevăm importanța mare ce o are Stațiunea Techirghiol (fost Sat) pentru curarisirea acestor suferinzi.”

“D. Nicolae Iorga la Mangalia D. prim ministru N. Iorga a vizitat zilele trecute Constanța și Mangalia.” “D. Stelian Popescu la Eforie D. Stelian Popescu directorul ziarului “Universul” fost ministru de justiție se află de câteva zile al Eforie, locuind la Grand Hotel. D-sa își face cură în stațiunea balneară Eforie unde va rămâne până la sfârșitul lunii.”

24 -28 iulie 1930

“Către sfârșitul săptămânii curente, A S.R. Principele Nicolae va veni la Eforie, unde va asista la exercițiile O.N.E.F. – ului.”

“Zilnic sosesc în stațiunile noastre balneare de pe litoralul mării, noi vizitatori din toate colțurile țării. În ultima săptămână, la Carmen – Sylva, Eforie și Techirghiol nu se mai putea găsi nici o cameră de locuit.”

“O statistică interesantă Pentru a se putea cunoaște numărul mare de vilegiaturiști care vin

în stațiunile noastre balneare, vom publica mai jos o statistică edificatoare. Astfel în stațiunea Carmen – Sylva au venit în cursul lunilor Iunie și Iulie: 130 de familii din Polonia, 10 familii din Austria, 6 din Anglia, 7 din Cehoslovacia, 4 din Turcia, 4 din Franța, 8 din Germania, 8 din Italia, 5 din Grecia, iar 17.000 persoane din România, dintre cari numai 3.000 în luna Iunie.”

“Peste 500 de persoane au participat la această frumoasă excursiune, majoritatea călătorind pe mare pentru prima oară. În tot timpul, muzica “Bazei Navale”, de sub conducerea dlui sublt. Dimitriu, a delectat excursioniștii. S-a dansat pe punte cu mult antren. Bufetul vasului a fost la înălțime ca de obicei.”

“În stațiunea Carmen – Sylva marcăm prezența dlor: D.R.Nitescu fost ministru al Muncii, familia dlui ministru M. Popovici, prințul Gh. Ghica. ”

“Carmen – Sylva (Movilă) – Zilnic sosesc noi vizitatori. Principalele vile și hoteluri sunt aproape complet ocupate. Prețurile la camere sunt foarte ieftine.

“Joi 17 Iulie crt. S-au redeschis restaurantul și grădina marelui hotel “Regina” din Constanța, de sub conducerea proprietarului. Excelentă bucătărie franceză și străină. Prețuri foarte populare.”

28 iulie - 1 august 1930

“Dimineața la orele 10 a avut loc pe plaja Nouă un concurs de costume. Premiul I-iu a fost decernat dnei. Dona. După amiază a urmat un concurs de înot pe distanța de 900 metri, (traversarea lacului între cele două băi reci). Cupa de argint a fost câștigată de elevul de liceu Ioan Ionescu, care s-a comportat tot timpul excelent. Au fost 12 concurenți.

“Vizita ofițerilor Cehoslovaci în stațiunile noastre balneare”. “Oaspeții au vizitat Joi băile Mamaia și grupurile de aviație și hidroaviație. Vineri dimineața ofițerii cehoslovaci au vizitat stațiunile balneare Techirghiol Carmen - Sylva și Eforie.”

În parcul hotelului C. Popovici din Carmen – Sylva, comisia Balneo – Climatică și Sindicatul Proprietarilor va da Sâmbătă 26 Iulie a. c. orele 9 seara, a doua mare serbare câmpenească. Această serbare se dă în scopul măririi fondurilor necesare îmbunătățirilor ce urmează a se face în stațiune.”.

1 – 9 august 1930

“Miniștri iugoslavi vizitează stațiunile noastre balneare”. “La Carmen – Sylva oaspeții au fost primiți de d-nii I. E. Magda, primarul stațiunii, și colonelul Harjeu. Aici au vizitat Sanatoriul militar “Regele Mihai”, faleza, plaja, farul dela Tuzla etc. Rămânând plăcut impresionați de refacerea acestei stațiuni balneare, în scurt timp de la terminarea războiului. La orele 1 p.m. în parcul hotelului “C. Popovici” s-a oferit distinșilor oaspeți un banchet la care au luat parte 23 de invitați.”

“Linia Ferată până la Mangalia. În urma unei consfătuiri care a avut loc între d-nii M. Manoilescu, ministrul Comunicațiilor și lucrărilor publice, și Stan Vidighin, directorul general al C.F.R., s-a hotărât începerea lucrărilor preliminare (studii și măsurători de teren) pentru prelungirea liniei ferate Constanța – Techirghiol până la Mangalia.”

“Orarul curselor pe lacul Techirghiol”. “Prețul curselor: dela Techirghiol la Plaja Nouă dus și întors 15 lei; copii de la 4 la 10 ani vor plăti 10 lei; dela Techirghiol la Carmen – Sylva sau viceversa 20 lei de persoană; copiii de la 4 la 10 ani, dus sau întors 10 lei; bilete dus și întors 30 lei de persoană.”

“Zece stabilimente de băi calde aproape de vile, cu nămol proaspăt și de cea mai bună calitate. Două instalații moderne pentru băi reci de nămol la lac. Vile confortabile, camere dela 2000 lei în plin sezon. Restaurante moderne cu prețuri moderate, dela 40 -50 lei o masă. Piața bogată, alimente ieftine, apă potabilă.”

9 - 17 august 1930

“M.S. Regele Carol la Constanța. M.S. Regele Carol al II-lea va sosi în orașul nostru Vineri dimineată, spre a lua parte la serbările Marinei, care se vor desfășura cu fast deosebit în acest an. Regele va descinde din vagonul regal la orele 9 dimineată, fiind întâmpinat de către autoritățile civile și militare.”

“Serbările Marinei la Constanța De ziua Marinei – 15 August – se vor organiza la Constanța, grandioase serbări nautice cu concursul marinei militare și civile. Serbările se vor desfășura conform programului stabilit de oficialități.”

“Plaja Mangalia, cu nisipul său fin, este populată zilnic de către sezonisții care își fac cura băilor de soare sau de mare. La 2-3 km, sunt băile sulfuroase, unde suferinzii fac băi care sunt foarte eficiente. Pe malul mării, este construit de câțiva ani, un sanatoriu unde vin copiii debili din țară, spre a se recrea.”

“Muzicile militare din garnizoană cântă în fiecare seară în piețele publice. Locurile virane din centru au fost transformate în admirabile parcuri de verdeață. Comisia balneo – climatică de sub președinția d. farmacist I. Miga, a căutat de asemenea să facă o propagandă cât mai eficientă primei noastre stațiuni balneare maritime. Într-un cuvânt, edilii noștri au căutat pe cât posibil să înfrumusețeze orașul și să dea posibilitatea vizitatorilor să plece din localitate, cu o impresie deosebită despre Perla Mării Negre.”

“Vizită princiară la Eforie”. Au sosit aici Domnița Ileana și arhiducele Anton de Habsburg. După ce au vizitat tabăra de vară, au asistat la un program de gimnastică al ofițerilor, de sub comanda colonelului Palangeanu, profesor de educație fizică al Marelui Voevod. În urma spectacolului a urmat masă, în urma căreia i s-a oferit Domniței Ileana o armă de tir de mare precizie.

Pe lângă plopii fără soț...

de Mihai Eminescu

Pe lângă plopii fără soț
Adesea am trecut;
Mă cunoșteau vecinii toți -
Tu nu m-ai cunoscut.

La geamul tău ce strălucea
Privii atât de des;
O lume toată-nțelea -
Tu nu m-ai înțeles.

De câte ori am așteptat
O șoaptă de răspuns!
O zi din viață să-mi fi dat,
O zi mi-era de-ajuns;

O oră să fi fost amici,
Să ne iubim cu dor,
S-ascult de glasul gurii mici
O oră, și să mor.

Dându-mi din ochiul tău senin
O rază dinadins,
În calea timpilor ce vin
O stea s-ar fi aprins;

Ai fi trăit în veci de veci
Și rânduri de vieți,
Cu ale tale brațe reci
Înmărmureai măreț,

Un chip de-a pururi adorat
Cum nu mai au perechi
Acele zâne ce străbat
Din timpurile vechi.

Căci te iubeam cu ochi păgâni
Și plini de suferinți,
Ce mi-i lăsară din bătrâni
Părinții din părinți.

Azi nici măcar îmi pare rău
Că trec cu mult mai rar,
Că cu tristeță capul tău
Se-ntoarce în zadar,

Căci azi le semeni tuturor
La umblet și la port,
Și te privesc nepăsător
C-un rece ochi de mort.

Tu trebuia să te cuprinzi
De acel farmec sfânt,
Și noaptea candelă s-aprinzi
Iubirii pe pământ.

Şo koşaksız kawlaklardan...

Şo koşaksız kawlaklardan
Şikî geşip turdım
Herkez tanıp koñşılardan
Tek sen tanımadıñ.

Ğiltîragan penğireñden
Kózımnı geşirdim,
Añlap kalgan el-álemden
Tek sen añlamadıñ.

Beklep turdım kulagıma
Kelsín şibîr ğewap
Bergen bolsañ bîr kún maga
Eter edîñ sewap.

Bolgaydıñ bîr sáát yárem
Mení súye tura,
Seslep bîr sáát sesíñni hem
Ólgeydím soñra.

Bergen bolsañ bîr kúntayak
Aydın kózleriñden
Yıldız şagıp nurlı, berrak,
Túşmez edí kókten

Hayatıñni yaşar edîñ
Tatlî-tatlî, soñsız,
Toñıp kalır edí kolıñ
Uluw, salkın, îssız.

Saklap ta tús şırayıñda
Kalıp ta ebadiy
Tîpkî eskí zamanlarda
Bolgaydıñ periy

Ke men maga atalarım
Bergen kózlerimni,
Dinsız kibî ğılatırdım
Sayıp-súyıp sení.

Peşman tuwulman, arkadaş,
Geşsem de arada,
Sen dewletsız, kaygılı baş,
Boşka karaganda.

Búgún ğurış, kîyafetıñ
Adiy, ayırılmaz,
Menim kózim olı, salkın
Sení kórıp tuymaz.

Óziñ bolıp bîr kúntayak
Tılsım tuygısına,
Ğakkaydıñ bîr mayşırak